

PSYKOLOG

23-24/03

TIDNINGEN

Psykologbristen drabbar landsorten

Psykologerna dras till tätorterna

Valmöte
med gravöl
i Gävle

INNEHÅLL 23-24/03

LEDARE:

Lär dig ekonomi för att kunna påverka 3

Torgny Danielsson

Psykologbristen märks i platsannonserna 4

En unik kartläggning av platsannonserna i ett nummer av Psykologtidningen visar att påfallande många utannonserade tjänster, 12 av 40, inte lett till någon anställning drygt tre månader efter annonsen. I de flesta fall beror det på att man inte fått någon behörig sökande eller för få sökande.

PÅ GÅNG I FÖRBUNDET: Medlemsenkät om lönerna 9

Över 1000 medlemmar 12

Psykologföretagarna har startat en ny tjänst på internet för att hjälpa medlemmarna i deras marknadsföring. Psykolognet.se är ett sätt för psykologföretagarna att komma i kontakt med nya klienter.

KRÖNIKA: Den feminina rationaliteten 13

Ann-Charlotte Smedler

INSÄNDARE: Vem företräder statligt anställda? 14

– Jag har en statlig anställning, och undrar vem som representerar mig i förhandlingar om lön och andra avtal, skriver psykolog *Allan Masur*, och får svar av förbundsdirektör *Judith Rosengren*.

FILMRECENSION: Smala Sussie 16

Cecilia Hector

Bokrecensioner 17

Psykologin bakom fetma 32

Orsakerna till fetma är många och att även personligheten spelar en roll visar psykolog *Kristina Elfhag* i en färsk doktorsavhandling.

12

16

32

PSYKOLOG

TIDNINGEN

23-24/03 • 15 december – 18 januari • Årgång 49
Utgiven av Sveriges Psykologförbund

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE:
Eva Brita Järnefors, 08-567 06 451
E-post: evabrita.jarnefors@psykologforbundet.se

REDAKTIONSSEKRETERARE
och stf ansvarig utgivare:
Carin Waldenström, 08-567 06 453
E-post: carin.waldenstrom@psykologforbundet.se

REDAKTÖR: Maja Ahlroos, 08-567 06 452
E-post: maja.ahlroos@psykologforbundet.se

ANNONSANSVARIG:
Brittmarie Haake, 08-567 06 454
E-post: brittmarie.haake@psykologforbundet.se

Box 3287, 103 65 Stockholm
Fax 08-567 06 490.

POSTGIRO: 373267-4 BANKGIRO: 767-2066

E-post: tidningen@psykologforbundet.se
www.psykologforbundet.se

ISSN 0280-9702.

PRENUMERATIONER OCH ADRESSÄNDRINGAR:
Lagern Akademienservice
Tel 08-567 06 430 • Fax 08-567 06 090
E-post: medlemsregistret@psykologforbundet.se
Pris: 477,- inkl moms
helt kalenderår, 21 nr, 2003.

Telefonnummer/e-post till serviceområden,
kanslipersonal, förbundsstyrelse m fl hittar du
på näst sista sidan.

SVERIGES
TIDSKRIFT

Medlem Förening
Sveriges Tidskrifter

TS

Fackpressupplaga
8 900 ex 2002

TRYCK:
Wallin & Dalholm Boktryckeri AB,
Lund 2003.

GRAFISK FORM: Marianne Tan.

LAYOUT: Joakim Flink, TYPA, 08-19 15 28.
E-post: jocke.flink@typa.se

NUMMER	1/04	2/04	3/04
DISTRIBUTIONSDAG	19/1	9/2	23/2
MANUSSTOPP FÖR PLATS- OCH KURSANNONSER	15/12	21/1	4/2
MANUSSTOPP FÖR KRETSAR & PSYKOLOG- OCH YRKESFÖRENINGAR	12/12	19/1	2/2

OMSLAGSBILD: Martin Odell

Psykologförbundet
och Psykologtidningen önskar
alla medlemmar

God Jul och Gott Nytt År

Liksom tidigare år skänker
Psykologförbundet 5 000 kr
till Stadsmissionens arbete med
hemlösa i stället för
att skicka traditionella julkort.

ANETTE NANTELL/PRESSENS BILD

TOMAS SÖDERGREN

Lär dig ekonomi för att kunna påverka

I dessa dagar fastställs de ekonomiska ramarna för nästa år och preliminärt för de kommande åren inom de flesta verksamheter. Vi har anledning att skaffa oss gedigen information och kunskap om de ekonomiska förutsättningar som kommer att gälla för de verksamheter som vi har ett förhållande till, oavsett om vi är arbetstagare eller uppdragstagare i övrigt. Om vi ska lyckas lyfta våra löner och utveckla våra anställningsvillkor är det – precis som *Petri Partanen* beskrev i *Psykologtidningen* 21/03 – centralt för att arbeta med löneutveckling ”att vara väl förberedd och arbeta långsiktigt och systematiskt”.

Att vara förberedd är att verkligen veta vad som gäller, och ha klart för sig vilka förutsättningarna är, och därmed kunna värdera eventuella rykten och spekulationer, vilka lätt kan uppstå, speciellt vid krav på större förändringar. Kunskap sågs vara makt, och det är klart att vara initierad ökar våra möjligheter till delaktighet och påverkan för högre ersättning, förbättrad arbetsmiljö eller vilka frågor vi än vill driva. Jag tycker alltså att alla våra medlemmar borde se till att skaffa sig så rejäla kunskaper om de ekonomiska förutsättningarna på den egna arbetsplatsen, som det är möjligt.

De allra flesta av våra medlemmar är beroende av den offentliga sektorns ekonomi, antingen direkt som anställda, eller indirekt som uppdragstagare.

VI HAR I MÅNGA ÅR ständigt hört talas om den offentliga sektorns ekonomiska kris. Detta har återkommande upprepats till att bli näst intill ett mantra och riskerar i värsta fall att leda till att vi sugns in i en förlamande pessimism och uppgivenhet. Med all respekt för att kommuner och landsting har det tuft, så gäller det faktiskt inte generellt. Trots att vi vet att många landsting har akuta ekonomiska bekymmer och trots att två av tre kommuner beräknas få ett underskott i årets bokslut, har det aldrig någonsin funnits mer pengar inom offentlig sektor än nu!

Om vi begränsar oss till kommunernas ekonomi, kan vi konstatera att det är många olika faktorer som påverkar hur en budget slutgiltigt sammanställs. Mycket av det som påverkar inkomster och utgifter är inte beroende av vad den enskilda kommunen själv har möjlighet att påverka direkt. Låt mig utan att fördjupa mig nämna ett antal: Utvecklingen av sjukfrånvarokostnaderna beror dels på den egna personalpolitiken, men även på beslut i riksdagen om kostnadsfördelning. Kan vi visa att rehabiliteringsinsatser ger lägre kostnader och därmed mera över till verksamheten, till löner och tjänster? Kostnaderna för LSS fördyrar för kommunerna men kommer staten att kompensera? Kommer kommunerna att få behålla den ”statliga 200-kronan” som skatteintäkt? Blir det statliga nyanställningsstödet till kommunerna

kvart? Hur påverkas din kommun av de förändringar som sker i det statliga skatte- och inkomstutjämningsystemet? Hur ser skattekraften och befolkningsutvecklingen ut för din kommun?

Listan på olika faktorer kan göras lång, men risken finns att vi vid varje förändring tenderar att få höra om dem som leder till försämringar – det vill säga mindre pengar till kommunen. Vi hör sällan talas om de beslut eller den utveckling som gör den egna kommunen till en vinnare.

”Det har aldrig funnits mer pengar inom offentlig sektor än nu – någonsin!”

Genom att vara insatta ökar våra möjligheter att möta arbetsgivarens ofta återkommande: ”Det finns inte utrymme inom de befintliga ekonomiska ramarna.” Och genom att hela tiden vara uppdaterad på vad som faktiskt gäller för din kommun och den verksamhet där du finns, kan du bli bättre på att påverka och argumentera samt vara mera delaktig. Något som arbetsgivaren naturligtvis ska sätta värde på. Får vi inte gehör för våra synpunkter – se till att få synpunkterna antecknade i till exempel protokollen från mbl-förhandlingarna. Dessa ska vara med som bilagor i samband med beslut som tas i de politiska församlingarna. Räkna med att de läses, och att det påverkar hanteringen – om inte omedelbart så långsiktigt. Följ upp med direktkontakter med såväl tjänstemän som förtroendevalda. Det finns alltid en fördel med att kunna tränga bakom olika utgiftsposter och att ge vår professionella syn på verksamheten. Kunskap inger respekt och kanske även beundran.

NU KAN DET VARA väl sent att påverka den ekonomiska planeringen för 2004, men redan strax efter nyår kan vi påbörja dialoger med våra arbetsgivare om kommande år. Det är oftast lättare att få en öppen dialog om framtidsfrågor om de förs i en dialog som inte är direkt kopplad till en förhandling.

Inte minst viktigt kan vara att föra en dialog om hur psykologkompetensen inom till exempel kommunen ska säkras nu när vi går emot en situation där det blir allt större brist på psykologer. (Läs mer om detta i denna tidning!)

TORNGY DANIELSSON
Förbundsordförande

Hur stor är bristen på psykologer i dag?
En unik kartläggning av platsannonserna i ett tidigare nummer av Psykologtidningen visar att påfallande många utannonserade tjänster, 12 av 40, inte lett till någon anställning drygt tre månader efter annonsen. I de flesta fall beror det på att man inte fått någon behörig sökande eller för få sökande.

Psykologbristen

märks i platsannonserna

Nyligen kom årets upplaga av skriften "Välja yrke", som Saco ger ut varje år som vägledning i yrkesvalet för gymnasister. Bland yrken som bedöms ha mycket goda framtidsutsikter finns psykolog. Det är förstas bra PR för psykologyrket att lyftas fram som ett framtidsyrke med goda möjligheter att få jobb. Och yrket är också mycket attraktivt för de unga som ska välja utbildning, som bekant är söktrycket till psykologprogrammen stort.

Men som vi alla också vet har medaljen en baksida. Det har diskuterats mycket vad som händer om det blir allvarlig brist på psykologer i framtiden. Finns det till exempel risk att psykologtjänster omvandlas till andra tjänster? Den situationen är aktuell redan nu, även om efterfrågan på psykologer för tillfället har dämpats något genom frysta tjänster och tillfälliga anställningsstopp, framför allt på grund av landstingens dåliga ekonomi. Redan i dag är det brist på psykologer i många delar av landet och på flera arbetsplatser är det svårt att få behöriga sökande till lediga psykologtjänster. Hur hanterar man den situationen? Det var en av de frågor jag hade i bakhuvudet när jag gjorde en uppföljning av platsannonserna i ett av årets höstnummer av Psykologtidningen.

Uppföljningen gav många intressanta inblickar i hur man resonerar och pusslar för att försöka få det att gå ihop när man inte fått den leg psykolog man sökt. Några strategier som tillämpas är att göra om en utlyst psykologtjänst till en PTP-tjänst eller att utnyttja sitt personliga kontaktnät och ringa runt till psykologer och uppmana dem att söka, eller att helt enkelt avvakta en tid och sedan annonsera igen och hoppas på bättre tur nästa gång. Andra har för säkerhets skull annonserat efter "psykolog alternativt PTP-psykolog", en förståelig gardering, men med risk att man inte får så erfaren personal som man egentligen behöver. Jag har också stött på exempel där man sökt antingen en psykolog eller en socionom och när ingen psykolog sökte, gick tjänsten till en socionom.

Uppföljningen omfattar platsannonserna i Psykologtid-

ningen nummer 14/03 som kom ut i mitten av augusti i år. Det numret valdes dels därför att det är rimligt att anta att tillräcklig tid har gått så att ärendena nu är avgjorda, dels för att det är det höstnummer som brukar ha flest annonser.

Numret innehåller 38 annonser som söker psykolog eller PTP-psykolog i Sverige. Sammanlagt utannonserades 40 psykologtjänster och fem PTP-tjänstgöringar (i några annonser utlystes flera tjänster). Av de 40 psykologtjänsterna var fyra deltidstjänster och tio var vikariat eller projektanställning. (De flesta vikariaterna hade någon formulering som gav möjlighet till förlängning eller eventuell tillsvidareanställning.) Minst fem av de utannonserade psykologtjänsterna var nyinrättade.

Jag har varit i kontakt med samtliga 38 arbetsplatser som annonserat. Min första fråga till alla var: Hur gick det? Är ni nöjda? Besvikna? Svaren varierade från "Vi är nöjda, vi fick 21 sökande på ett vikariat" till "Tyvärr fick vi ingen behörig sökande". Ibland kan den som fått ett fåtal sökande vara väl så nöjd med utfallet som den som fått många sökande. Arbetslivstjänster i Stockholm sökte två psykologer och fick 26 svar. Psykolog *Pia Stenberg* på Arbetslivstjänster bedömer det som ett förväntat antal, medan rehabiliteringschef *Annika Bostedt* på Minerva rehabiliteringsverksamhet i Sundsvalls kommun säger att de är positivt överraskade över att ha fått fem sökande på en annons som sökte psykolog med eklektiskt synsätt. Nöjd är till exempel också psykolog *Anneli Fryklund* på Regionpsykiatriska kliniken i

STAFFAN CLAESSON

– Vi märker ingen brist på psykologer, men det är brist på mellangardet, det vill säga på dem som varken är väldigt nya eller har väldigt många år inom yrket, säger psykolog *Aniko Bartfai*.

Växjö som säger: ”Vi fick bra napp, det var fem psykologer och flera som ville ha PTP-tjänst som sökte vår utannonserade psykologtjänst.”

DE FEM ARBETSPLATSER

som lockade flest sökande var Järva BUP-mottagning i Stockholms läns landsting (30 sökande), Sektionen för Barn- och ungdomspsykiatri vid Helsingborgs lasarett (27 sökande), Arbetslivstjänster i Stockholm (26 sökande till två tjänster), Länsarbetsnämnden i Skåne (26 sökande till projektanställning i

Lund, men rekryteringen avbröts därför att man inte fått

de pengar man räknat med) och Psykiatri Mölndal som sökte psykolog till vuxenpsykiatriska mottagningen på Öckerö (24 sökande). Som synes ligger samtliga i en stor stad, på en utbildningsort eller inom pendelavstånd till sådan.

Antalet sökande säger mycket, men ger förstås inte hela bilden. Flera av dem som fått ett stort antal svar saknar vissa grupper bland de sökande. Psykolog *Margareta Wächter* på Järva BUP-mottagning säger att man har ingen brist på sökande, ”men man kan tala om en brist på erfarna sökande”. Chefpsykolog *Claes Abramson* på Sektionen för barn- och ungdomspsykiatri, Helsingborgs lasarett, håller med: ”Trots 27 sökande fick vi inte så många sökande med lång erfarenhet som vi hoppats på. Liknande resultat har vi sett vid andra tillfällen. Således svårt att få tag i erfarna psykologer med vidareutbildning.”

Arbetslivstjänster i Stockholm fick ju 26 sökande till två tjänster. Psykolog Pia Stenberg beskriver det som ett ojämnt urval och säger: ”Det var många nyexaminerade och många mycket erfarna, men ett stort gap däremellan. Utifrån det urvalet fick vi diskutera och ta ställning till om vi skulle satsa på en ganska nyexaminerad och formbar psykolog eller en sökande med lång erfarenhet.” (Hur det blev är inte avgjort när detta skrivs.)

Även 1:e psykolog *Aniko Bartfai* vid Rehabiliteringsmedicinska kliniken i Huddinge saknar ”mellangardet”.

– Vi märker ingen brist på psykologer, men det är brist på mellangardet, det vill säga på dem som varken är väldigt nya eller har väldigt många år inom yrket, säger hon.

De fem PTP-tjänster som annonserades fick mellan ”några få” och 16 svar. Flest ansökningar gällde en PTP-psykolog till Rehabiliteringsmedicinska kliniken vid Huddinge universitetssjukhus.

PÅFALLANDE MÅNGA annonser hade vid min uppföljning inte lett till någon anställning. Sammanlagt tolv psykologtjänster och en PTP-tjänst har i skrivande stund inte besatts. För sju

av psykologtjänsterna beror det helt klart på att man inte fick någon behörig sökande eller fick för få sökande. I övriga fall har man av olika skäl avbrutit rekryteringen och bestämt sig för att avvakta eller annonsera igen, till exempel för att man fått möjlighet att göra om en utannonserad visstidsanställning till en tillsvidareanställning. Den obesatta PTP-tjänsten beror på för få sökande och gällde PTP-psykolog till Rättsmedicinalverket, Stockholm.

Således var tolv av 40 utannonserade psykologtjänster inte besatta drygt tre månader efter annonseringen. Nedan följer några illustrativa axplock bland dessa.

En av de annonser som gav mager utdelning gällde en deltidstjänst 50–75 procent i Landstinget Dalarna vid Barn- och ungdomskliniken. Tjänsten var nyinrättad. Man hade gjort om en kuratorstjänst till psykologtjänst men fick bara en sökande. Det var dessutom andra gången tjänsten utannonserades, förra gången gav samma resultat. Vid min uppföljning var det inte bestämt hur man skulle gå vidare.

I en annan annons från Landstinget Dalarna sökte BUP-mottagningen i Mora en psykolog. Även här blev responsen så mager att man valde att inte anställa någon. Hur klarar de då av situationen med en vakant tjänst?

– Vi får försöka strukturera om. Vi är nu fyra psykologer och en PTP-psykolog och vi diskuterar ofta i psykologgruppen hur vi ska hantera situationen, som är mycket otillfredsställande både för oss och för vårdtagarna, som kan uppleva en kvalitetssänkning. Just nu har vi inte planer på någon ny annons men det finns en ständig önskan att kunna anställa en psykolog till, säger psykolog *Tina Emet* på BUP-mottagningen i Mora. Hon tillägger att de också funderar på olika vägar att ”göra sig synliga” och få fler kontakter med blivande psykologer, till exempel genom att erbjuda sommarjobb till psykologstudenter med att göra en utredning under psykologhandledning.

SOM KONTRAST finns en annons som gav 26 sökande, men ändå inte ledde till någon anställning. Det var Länsarbetsnämnden i Skåne som sökte en psykolog till projektanställning vid Arbetsförmedlingen i Lund. Men eftersom de inte fick de pengar som de hade räknat med avbröts rekryteringen.

Ett annat exempel på avbruten rekrytering gällde en annons om en psykolog till barn- och ungdomsförvaltningen i Sundbyberg. Tjänsten annonserades som deltid, 50 procent. Annonseringen gav tio svar, men samtidigt tillsattes en utredning och tjänsten har frysts. Den frysta tjänsten innebär enligt psykolog *Kerstin Clarin* inte en nedskärning, utan man kan tvärtom hoppas på att utredningen ska resultera i att tjänsten blir en heltid. Under alla förhållanden kommer tjänsten att utannonseras framöver.

Ytterligare ett exempel på avbruten rekrytering med ett lyckligt slut i sikte hittar vi i Karlshamns kommun som sökte en psykolog till Enheten för särskilda insatser, en visstidsanställning läsåret 2003/04 med eventuell möjlighet till förlängning. De fick fyra behöriga sökande, men valde att avvakta tills tjänsten kan bli en tillsvidareanställning, som enligt psykolog *Åsa Åbjörnsson* förhoppningsvis kan annonseras ut efter jul.

Den största annonsen, en helsida, hade BUP Norr i Kalmar län som erbjöd en psykologtjänst i Oskarshamn och en i Vimmerby samt ett vikariat i Vimmerby. Resultatet blev en

besvikelse. Det var få sökande och ingen med efterfrågad kompetens. *Lena Wallin*, teamchef i Oskarshamn, och *Marie-Louise Wohlfart*, teamchef i Vimmerby, ger samma bild av svårigheten att rekrytera psykologer:

– Tjänsten är vakant för tillfället. Nu ”headhuntar” vi själva och har hopp om att få en psykolog hit som jag börjat förhandla med. Det har länge varit svårt att få psykologer, säger Lena Wallin.

– Vi avvaktar med att gå ut med ny annons och under tiden headhuntar vi och ringer några vi har personlig känedom om, säger Marie-Louise Wohlfart.

– Trots svårigheterna är det för tillfället inte aktuellt att ersätta psykologer med andra yrkesgrupper, vi behöver psykologer! En fundering vi har är om barnpsykiatri upplevs som ett särskilt påfrestande område nu i besparingstider och att det påverkar antalet sökande. Det har blivit svårare och svårare de senaste åren att få psykologer, tillägger hon.

Att vara belägen i Stockholmsområdet är ingen garanti för stort antal sökande. SPO Handikapp & Habilitering, Habili-

Min förmodan att sådana formuleringar beror på att man velat gardera sig för en situation, där man inte får någon sökande alls som är psykolog, visade sig vara riktig. ”Ja, vi ville gardera oss om ingen psykolog sökte”, var ett vanligt svar.

Hur blev det då, fick man en psykolog eller en PTP-psykolog? Av de fem annonserna var det två som gällde vikariat. Det ena (till ett psykiatriteam i Säffle) blev besatt med en psykolog, det andra (till Barn- och ungdomspsykiatrisk klinik i Jönköping) med en PTP-psykolog. Övriga tre tjänster var alltså tillsvidareanställningar varav en gick till en psykolog, en ska förmodligen snart besättas med en psykolog och en besattes inte alls utan tillsättningen skjuts upp av interna skäl till våren. Den först nämnda tjänsten av dessa tre gällde en tillsvidarejänst vid Långstorps vård- och behandlingshem i Höör i Skåne. Det märktes att dess föreståndare *Tommy Flärd* var glad över att kunna rapportera att de fått en psykolog till sin utlysta tillsvidarejänst.

– Vi skrev ”psykolog alt PTP-psykolog” i annonsen för vi var oroliga att det skulle bli få sökande annars. Men resultatet av annonsen blev över förväntan, vi fick nära 25 sökande. En fördel för oss är nog att vi ligger inom pendelavstånd från Lund. Det hårda spararbetet i Region Skåne kan också ha spelat in så att vi fått fler sökande än förväntat, säger Tommy Flärd, som själv är psykolog. Psykologtjänsten blev ledig när han blev föreståndare.

I NÅGRA FALL HAR man gjort om en psykologtjänst till PTP-tjänstgöring, trots att annonsen inte uppmanade även PTP-psykologer att söka.

– Vi fick tre sökande, en psykolog och två som ville göra PTP. Psykologen passade inte riktigt för tjänsten så vi gjorde om den till ett vikariat på ett år för PTP och anställde en av de övriga sökande som PTP-psykolog, säger *Riitta Salo*, avdelningschef vid Allmänpsykiatrisk mottagning i Svenljunga. Hon har arbetat där sedan 1990 och berättar att det inte är första gången man fått välja den lösningen:

– Den psykolog vars efterträdare vi nu söker började också här som PTP-psykolog och blev sedan fast anställd. Jag resonerar så här: Vi får börja med PTP och hoppas att personen

TOMAS SÖDERGREN

– Det finns en hel del en arbetsgivare kan göra för att få erfarna psykologer som sökande, även till jobb i glesbygden, säger Inger Ericsson.

”Glesbygd och små orter som inte ligger inom pendlingsavstånd från en större ort har ofta problem att rekrytera”

teringscenter Huddinge, sökte en deltidanställd på 30 timmar i veckan till ett vikariat med trolig förlängning. Psykolog *Hori Alla* berättar hur det gick:

– Vi fick en sökande, en PTP-psykolog, och var beredda att lösa vikariatet med PTP, men denne fick ett annat erbjudande och var inte längre aktuell. Då annonserade vi via Arbetsförmedlingen och internt inom landstinget och fick förvånansvärt många svar med tanke på att det är brist på psykologer inom handikapp och habilitering. Vi intervjuade cirka fem psykologer och har fått tag på en duktig ung psykolog som just gjort sin PTP, säger Hori Alla.

DET FANNS EN TYDLIG möjlighet även för PTP-psykologer att söka till fem av de utannonserade psykologtjänsterna. Annonserna sökte alltså främst en psykolog, men hade formuleringar som ”alternativt PTP-psykolog”, ”eventuellt PTP”, ”för en ev PTP-tjänst krävs psykologexamen” och ”även PTP-psykolog kan anställas”.

Varför söker man psykolog/socionom?

Psykologförbundets policy är att psykologbefattningar ska utannonseras med psykologlegitimation som grundkrav och att alternativbefattningen ”psykolog/annan kompetens” ska undvikas.

Av de 38 annonserna gällde tre psykolog eller socionom. En av dem var Kris- och Konsultationsteamet vid Barn- och ungdomspsykiatriska kliniken, Mälarsjukhuset i Eskilstuna. Teamet sökte i sin annonsrubrik en psykolog men angav som kvalifikation: ”Leg psykolog alt Socionomexamen”. I skri-

vande stund är tjänsten ännu inte tillsatt.

– Vi fick tio behöriga sökande, hälften var psykologer, säger *Dan Björkman*, psykolog i Kris- och Konsultationsteamet. Formuleringen ”Leg psykolog alt Socionomexamen” beror på att vi i huvudsak var ute efter familjeterapeutisk kompetens; vi gör inte traditionella psykologuppgifter som till exempel utredningar. Men vi psykologer har ändå hävdad och drivit fackligt att annonsen enbart skulle riktas till psykologer. Ett av våra argument var att vi skulle få fler erfarna psykologer

som sökte då, men vi fick vika oss för arbetsgivaren.

En annan annons med alternativbefattning gällde en tjänst i mobila teamet Familjen i Centrum i Jämtland. Annonsen hade rubriken: ”Vi behöver en kollega, är du socionom eller psykolog?” Socialpedagog *Jane Parment*, som arbetar i det mobila teamet, berättar att de fick 26 sökande men bara en var psykolog och utan den erfarenhet man var ute efter.

– Så vi har förordat en socionom. Vi hade gärna tagit in en psykolog i teamet eftersom vi inte har någon nu,

trivs och stannar en tid. Sedan efter några år vill de ofta fördjupa sig och drar vidare.

– Vi får leva med den här situationen. Svenljunga har glesbygdspromblem. Men vi kan erbjuda arbete i en liten, trivsamt grupp med fint samarbete så vi brukar få dem att stanna några år. Och vi har inte heller varit utan psykolog i långa perioder i glappet mellan att en slutar och en börjar, säger hon.

Arbetslivstjänster sökte en psykolog till sitt kontor i Kristianstad och fick cirka sex sökande, varav några var psykologer.

– Men de psykologer som sökte passade inte för just vår verksamhet. I stället gör vi om tjänsten till PTP-tjänst och anställer en av de sökande som ville ha PTP, säger *Faysal Rawandozi*, human resource-konsult och psykolog.

PÅ LIKANDE SÄTT har man löst situationen för en utannonserad psykologtjänst på 50 procent på anstalten Färingsö inom Kriminalvårdsmyndigheten Stockholm Centrum.

– Vi fick 15 sökande, flera var psykologer men ingen av dem hade KBT-inriktning som vi ville ha. Därför gör vi om deltidstjänsten till PTP-tjänst för en av de sökande med sådan inriktning. Det betyder ju att vi måste ordna handledning också, men det kan vara värt det. Psykologen som slutar blir handledare. Hon är otroligt duktig, det kan man säga rakt av, säger kriminalvårdsinspektör *Mats Mähler*.

Psykolog *Anneli Fryklund* på Regionpsykiatriska kliniken i Växjö menar att det inte är så konstigt att man ibland kan föredra PTP-psykolog framför en psykolog.

– Vi fick fem psykologer som svarade på vår annons och då funderar vi inte på att ta en PTP-psykolog denna gång. Men det hade annars varit en möjlighet. Om man har att välja mellan en PTP-psykolog som skrivit uppsats och gjort praktik inom rättspsykiatri jämfört med en psykolog som inte har någon erfarenhet av området, kan det vara svårt att välja bort PTP-psykologen. Vi har rekryterat många genom PTP förut, jag är själv en av dem.

De som vill ha PTP har förstås upptäckt att ”friskt vågat är hälften vunnit”, det vill säga att det kan löna sig att söka en psykologtjänst och hoppas få den omgjord till PTP-tjänst. De flesta av de 40 psykologtjänsterna har även lockat sökande som vill ha PTP.

VAD SÄGER UPPFÖLJNINGEN av de 38 annonserna om var det är svårast att få tag på psykolog till en utannonserad tjänst? Som väntat har

glesbygd och små orter som inte ligger inom pendlingsavstånd från en större ort ofta problem. Bäst verkar läget vara där man har psykologutbildning i samma stad eller pendelavstånd till sådan stad. Vi kan till exempel jämföra två annonser som båda har Södra Älvsborgs sjukhus som huvudman: en tillsvidarejänst i Svenljunga och ett vikariat, eventuellt tillsvidarejänst, i Lerum. Till dessa sökte tre respektive 21 personer. En förklaring till skillnaden är säkert att Lerum ligger inom pendlingsavstånd från Göteborg.

En nyinrättad psykologtjänst på Vuxenpsykiatrisk mottagning på lilla Öckerö fick 24 sökande, till Öckerö kan man pendla från Göteborg.

Arbetslivstjänster utannonserade två tjänster i Stockholm och en i Kristianstad. Stockholmstjänsterna fick 26 sökande, tjänsten i Kristianstad fick cirka sex sökande. *Faysal Rawandozi*, psykolog och kontaktperson för Kristianstadsannonsen säger: ”Hade det gällt Malmö hade vi fått jättemånga sökande”.

Av de 38 annonserna har Landstinget Dalarna tre annonser om psykologtjänst och en annons om PTP-psykolog. Ingen av psykologtjänsterna fick mer än en sökande, medan PTP-tjänsten (på Säter) lockade cirka tio sökande. ”Läget är jättesvårt”, säger avdelningsföreståndare *Margareta Olsson* som är kontaktperson för Landstingets Dalarnas annons om psykolog till Barn- och ungdomspsykiatriska kliniken i Falun. Man fick ingen behörig sökande och avvaktar nu.

– Sjuksköterskor har vi inte svårt att få, men psykologer. Och barnpsykiaterer är ändå svårare! tillägger hon.

Medicinska rehabiliteringskliniken i Härnösand, som sökte en psykolog, fick fem sökande. Personalkonsulent *Marie Wedin* anser att det var ett bra resultat och att det allmänt

sett är ganska svårt att få tag på psykologer. Även i Växjö (regionpsykiatrisk klinik) och Borås (förskola-skola) menar man att de 5–6 sökande man fått är ett mycket bra resultat.

– Det är svårt att få sökande till Norrland även om man skriver psykolog alternativt PTP-psykolog i annonsen. Det konstaterar psykolog *Gunnar Hagelin* som är kontaktperson i en annons där Pliktverket i Östersund söker psykolog alternativt PTP-psykolog. Annonsen gav sex sökande, varav tre var psykologer. På grund av förändringar på arbetsplatsen är dock rekryteringen uppskjuten.

Det finns ändå en hel del en arbetsgivare kan göra för att få erfarna psykologer som sökande, även till jobb i glesbygden. Det framhåller *Inger*

TOMAS SÖDERGREN

– Från och med i dag och tio år framåt ska 3 000 psykologer bytas ut, säger Örjan Salling.

men grundutbildningen är inte det viktigaste. Vi ville få någon med bredd och med erfarenhet av arbete utifrån socialkonstruktivistisk grundsyn, säger hon.

Barn- och ungdomspsykiatriska mottagningen vid Basenhet Psykiatri Fagersta hade som rubrik i sin annons ”Leg psykolog med Steg 1 kompetens” och skrev i annonsen: ”Du är leg psykolog alt socionom med lägst steg 1-kompetens. Även PTP kan anställas.” I skrivande stund är inte frågan avgjord, cirka fem personer sökte och det blir troligen en psykolog på tjänsten.

– Formuleringen beror på rekryter-

ingssituationen; vi är en typisk glesbygd, säger psykolog *Sören Lander*, facklig företrädare i Fagerstaregionen i Landstinget Västmanland. Det är ett svårt dilemma för oss. Om vi har möjlighet att välja så väljer vi en psykolog, men vi måste tänka på personalens psykosociala arbetsmiljö och kan inte jobba med stora luckor i bemanningen, därför söker vi flera kategorier. Dessutom – om vi enbart söker psykolog och inte får tag på någon är risken att tjänsten omvandlas till exempelvis en sjukskötersketjänst, då väljer vi hellre att defensivt även söka socionom i annonsen.

Det här var alltså några glimtar från

dagsläget. Vad som hänt med alla tidigare annonser som sökt ”psykolog alt socionom” vet vi inte. Men *Lena Wal-lin*, teamchef för BUP Oskarshamn som sökte psykolog i en av de 38 annonserna, berättar att förra gången de annonserade efter en teammedlem sökte de en socionom alternativt psykolog.

– Vi hade redan båda yrkesgrupperna i teamet och tyckte att vi kunde välkomna antingen en psykolog eller en socionom, beroende på vilka som sökte. Men ingen psykolog sökte så det blev en socionom, säger hon.

ULLA-BRITT STRÖMBERG

Ericsson, facklig företrädare för Västra Götalandsregionen.

– Jag är övertygad om att man skulle få fler erfarna sökande om lönen höjs till en rimlig nivå i förhållande till arbetsuppgifterna. För att en erfaren psykolog ska flytta på sig krävs att man får något mervärde. Lönen är en viktig faktor, likaså att det finns möjlighet till kompetensutveckling och att arbetsgivaren har en välvillig inställning till psykologer som chefer.

– Arbetsgivaren kan också i sin rekrytering visa att man är positiv till att kliniska psykologer forskar på en del av arbetstiden. Det är något som även glesbygden skulle kunna konkurrera med och lyfta fram när man annonserar, det är ju utvecklande för både psykologen och för verksamheten.

”I regeringens regleringsbrev till universiteten sägs att antalet examinerade psykologer behöver öka med 120 under perioden 2005–08”

– Jag anser också att verksamheterna skulle inrätta fler PTP-tjänster, som ska ligga utöver de fasta tjänsterna. Då skulle man på sikt få fler behöriga psykologer som sökande, säger hon.

Efter denna genomgång av dagsläget kan det vara dags att ta fram kristallkulan och försöka ge en bild av situationen framöver. Psykologförbundets professionsansvarige *Örjan Salling* har bidragit med alldeles färsk siffror om den väntade tillgången på psykologer. Siffrorna visar visserligen en väntad brist, men jämfört med tidigare framtidsscenario är siffrorna lite nedtonade, eftersom tidigare beräkningar inte tagit hänsyn till att antalet utbildningsplatser faktiskt har ökat betydligt under senare år.

TILL ATT BÖRJA MED kan vi konstatera att det faktiskt aldrig har jobbat så många psykologer i Sverige som nu. Antalet yrkesaktiva psykologer är i dag 7 400 personer (siffran gäller alla yrkesverksamma leg psykologer, även de cirka 1 000 psykologer som inte är medlemmar i Psykologförbundet). Antalet fortsätter att öka till år 2006, då det kommer att finnas fler psykologer i yrkesverksamhet än någonsin dittills, 7 730 personer.

Men sedan går antalet yrkesverksamma ned mellan åren 2006 och 2015. Som lägst blir antalet år 2011, då antalet psykologer i arbete beräknas ha sjunkit till 7 315 personer (alltså något färre än som arbetar i dag). Därefter vänder utvecklingen. År 2015 är vi nästan tillbaka till dagens antal.

Minskningen beror på pensionsavgångar. Medelåldern bland psykologer är hög. En ny SCB-undersökning av medelåldern i omkring 50 vanliga yrken visar att psykologer ligger högst med en medelålder på 50 år. En tidigare undersökning, från 1999, visade att psykologer går tidigast i pension av alla akademikergrupper, i genomsnitt vid 60,7 år (i övriga akademiska yrken låg pensionsåldern över 61,5 år). Båda undersökningarna gjordes på uppdrag av tidningen *Du & jobbet*.

– Omsättningen av psykologer kommer att bli väldigt stor. De äldre pensioneras, de nyexaminerade kommer in. Från och med i dag och

tio år framåt ska 3 000 psykologer bytas ut! framhåller *Örjan Salling*.

– Visst kan förnyring vara bra, men det handlar om ett mycket stort antal. Det ställer stora krav på att se till att de nya som ersätter de avgående får en god kompetensnivå. Vi måste exempelvis få bättre snurr på specialistutbildningen. Här måste arbetsgivaren vara med och ta ansvar, det är ju arbetsgivaren som ska använda sig av kompetensen. Kompetenstappet är en allvarlig fråga, man får inte tro att läget är lugnt för att antalet psykologer inte verkar minska så mycket som våra tidigare beräkningar visade, säger han.

Under senare år har det skett en väsentlig ökning av antalet nybörjarplatser vid psykologprogrammen, från den låga siffran 150 platser i början av 90-talet till dagens cirka 450 platser fördelade på sju universitetsorter. Ökningen är ett resultat av bland annat Psykologförbundets idoga opinionsarbete.

NÅGON LIKA HÄFTIG ökning av antalet utbildningsplatser i framtiden är inte att vänta. I regeringens senaste regleringsbrev till universiteten sägs dock att antalet examinerade psykologer behöver öka under perioden 2005–2008.

– Vi har fortfarande öppenhet för att öka antalet utbildningsplatser, men det får inte ske på bekostnad av utbildningens kvalitet, påpekar *Örjan Salling*.

Till sist har jag också bett Psykologförbundets ordförande att kommentera möjligheterna att motverka effekterna av den väntade nedgången i antalet yrkesaktiva psykologer:

– En väg är att använda psykologen så klokt som möjligt, till exempel genom att psykologen mer får rollen som handledare och chef. Verksamheter som inte har en egen psykolog bör åtminstone säkerställa att man har tillgång till psykologkompetens, genom att exempelvis köpa in psykologtjänster, säger förbundsordförande *Torgny Danielsson*.

– Förbundet kan väcka uppmärksamhet för den framtida situationen genom utåtriktat opinionsarbete och samtal internt. När jag är ute och träffar medlemmar uppmanar jag dem att inte bara ta upp lönefrågor med arbetsgivaren utan också öppna en dialog för att få arbetsgivaren att reflektera över rekryteringssituationen. I den dialogen är det minst viktigt att också marknadsföra den kompetens psykologer har.

TORGNY DANIELSSON pekar också på det han kallar ett mörkertal i diskussionen om den framtida psykologbristen. Ett exempel är att 90 av landets 290 kommuner inte har någon anställd psykolog. Psykologförbundet driver frågan att det ska bli lagstiftat krav på att den som bedriver elevvård ska ha en skolpsykologtjänst.

– Utmaningen är att både ersätta de psykologer som går i pension och försörja nya branscher och områden som framöver kommer att inse att de har behov av psykologer. Redan i dag finns ett snabbt växande behov inom arbetslivsområdet av psykologer som konsulter inom rekrytering, personalfrågor med mera, säger han.

Har då Psykologförbundet något samhällsansvar för att motverka bristen på psykologer?

– Ja, det tycker jag. Det är ju vi som dagligen ser behoven och var de finns. Vi har ett ansvar att ta upp och synliggöra behoven.

TOMAS SÖBERGEN

– Utmaningen är att både ersätta de psykologer som går i pension och försörja nya branscher och områden som framöver kommer att ha behov av psykologer, säger förbundsordförande *Torgny Danielsson*.

ULLA-BRITT STRÖMBERG
Frilansjournalist

Göteborgs-Posten (G-P) har i november publicerat en rad artiklar av *Eva Parkrud* om behovet av psykologer inom primärvården. Vi återger några klipp ur G-P, 16–18 november 2003.

Få får hjälp av psykolog

Psykisk ohälsa ligger bakom mellan 30 och 40 procent av besöken på vårdcentralerna. Det uppger en lägesrapport i den regionala utvecklingsplanen för psykiatri i Västra Götaland.

Professor emeritus *Sven Carlsson* vid Psykologiska institutionen i Göteborg har utrett flera försök med att knyta psykologer till vårdcentralerna i Västra Götaland.

– Försöken har haft mycket bra utfall. Trots detta är tillgången bara en droppe i havet, säger han.

Vården av de psykiskt sjuka ska enligt politiska beslut prioriteras. I den Nationella handlingsplanen finns en överenskommelse mellan regering, landsting och kommunerna om att primärvårdspsykiatri ska byggas ut. Huvudmän är landstingen, men ofta låter sjukvårdledningen inom landstingen frågorna hanteras längre ner i hierarkin, skriver G-P.

På socialdepartementet är frågan om bristen på psykologhjälp känd. Departementssekreterare *Mats Nilsson* säger:

– Vi påminns om detta med jämna mellanrum men vi för inga särskilda diskussioner om att försöka påverka landstingen i hur de ska hantera frågan.

Många ringde om psykvården

När Göteborgspostens läsare ombads att höra av sig till tidningen för att berätta om de anser att psykologhjälp ska finnas på vårdcentralerna ringde det oavbrutet. Nästan samtliga tyckte att det är självklart att samtalsterapi och annan psykologhjälp ska vara en rättighet för alla. Det stora flertalet hade egna erfarenheter av hur det gått när hjälpen inte satts in i tid.

Eva Eriksson (fp), som är ordförande i hälso- och sjukvårdsstyrelsen i Västra Götalandsregionen, säger till G-P att hon är medveten om problematiken och kallar den oacceptabel.

Är psykologer på vårdcentralerna ett sätt att möta de behoven?

– Vi tycker att vi har satsat mycket på detta men det är uppenbart inte tillräckligt.

Lägre sjuktal med psykolog

På försäkringskassans initiativ i Göteborg finns nu psykologer knutna till en del av de privatpraktiserande läkarna i Göteborg.

Johnny Söderlund, som arbetar med samverkansfrågor på försäkringskassan, konstaterar att utvecklingen för många långtidssjukskrivna kunde sett annorlunda ut om de tidigt fått psykologhjälp i stället för att bli sjukskrivna.

– Jag är övertygad om att ett fullt utbyggt system med psykologhjälp skulle påverka sjuktalet.

De patienter som slussas till psykolog av privatpraktiserande läkare får i snitt träffa psykologen sju gånger, vilket kostar lika mycket som två veckors sjukskrivning.

– En så pass kort sjukskrivning är det få som tvekar att medverka till. Men däremot finns det uppenbart ett motstånd mot att sätta in psykologinsatser, säger Johnny Söderlund.

Egenterapi dyrt för psykologstudenter

Psykologstudenter måste gå minst 50 timmar i terapi för att få sin examen. En terapitimme kostar upp till 1000 kr medan bidraget studenterna får stadigt ligger på 350 kr. Det blir en stor kostnad för studenterna, skriver Upsala Nya Tidning 1/12-03.

De 50 terapitimmarna är obligatoriska och ingår i psykologutbildningen, men alla studenter har inte råd att bekosta mellanskillnaden själva.

I princip ska studenternas egentherapie betalas av institutionen, säger *Bo Andersson*, rektor vid Institutionen för psykologi i Uppsala, men det skulle innebära att det knappt blir några pengar kvar till undervisning.

– Antalet lärarledda timmar har blivit färre och det är terapin som är gökungen i boet, säger han.

En färsk utredning från Högskoleverket – på remiss hos universitetet – slår dock fast att institutionen bör stå för kostnaden.

på gång i förbundet

Medlemsenkät 2003

Omkring 4500 medlemmar med en fungerande e-postadress har när detta nummer av Psykologtidningen när läsarna redan fått ett e-postmeddelande från förbundet med instruktioner om hur förbundets löneenkät ska fyllas in.

Du som redan fått e-postmeddelandet, följ instruktionen i meddelandet och svara på enkäten.

Du som inte fått något e-postmeddelande eller inte har någon e-postadress gör så här:

På din adresetikett på det här numret av tidningen finns en rad med användarnamn (A) och lösenord (L) för att komma in på enkäten.

Det kan till exempel se ut så här A: Ma5Fsq L:3p9bwKbB.

Ha tidningen till hands och logga in på internet enligt följande:

Gå till Psykologförbundets hemsida www.psykologforbundet.se och klicka på knappen som heter "Medlemsenkät 03".

Då kommer du till en sida med en inloggningruta som ser ut så här:

Answer survey
Enter username and password below to log in to a survey.

Username:

Password:

Ta fram tidningen med adresetiketten. På platsen för "Username" skriver du in det som står efter A: på adresetiketten. På platsen för "Password" skriver du in det som står efter L: på adresetiketten. Klicka på Log in och fyll i enkäten.

Du som saknar egen dator, försök låna av arbetsgivaren eller gå in på ett bibliotek.

Lycka till!

Förbundet lottar ut presentkort bland de 500 första som besvarar enkäten.

Ulla Tydén från valberedningen delar ut röstsedlar inför valet av kongressombud.

Valmöte med gravöl i

Till Psykologförbundets kongress 2004 valdes *Margareta Hiedland* och *Anna-Lena Edorsdotter* till ordinarie ombud och *Lars Svanholm* till suppleant för Gävleborgspsykologerna. Valet genomfördes den 24 november, samma kväll som Gävleborgskretsen lades ned.

En vinterkall novemberkväll samlas 14 psykologer i Söderhjelmiska värdshuset i Gävle för att välja ombud till kongressen, men också för att lägga ned Gävleborgskretsen. Vårdshusets matsal från 1700-talet är beställd för kretsen och långbord dukat för en tre-rätters middag.

Först på plats är kretsordförande *Kerstin Lagerqvist* som suttit som ordförande i sex år tillsammans med samma styrelse.

– Vi brukar vara 16 psykologer, men i dag kan bara 14 komma, säger hon.

Kretsen har 115 medlemmar spridda över ett stort område och på många arbetsplatser, med avstånd på upp till 10–15 mil.

Kerstin Lagerqvist arbetar sedan tre år som privatpraktiserande psykolog på 100 procent.

– I styrelsen har vi representerat både kommuner, landstinget och staten, och vi har haft kontakter med psykologer i hela länet, säger hon.

NU HAR ALLA ANLÄNT och vid bordet berättar *Åsa Wallgren*, kassör i styrelsen, att kretsen läggs ned utan att man har bildat några psykologföreningar.

– Det är svårt med kommunerna. Det är många kommuner som bara har en till tre anställda psykologer, och det ska vara minst fem för att man ska kunna bilda en förening. Bara en kommun kommer att kunna bilda egen förening.

I de kommuner där man inte kan bilda någon förening får psykologerna utse kontaktombud. De landstingsanställda psykologerna däremot har en idé om att skapa en förening för hela länet. Förhandlingsdelegationen bildar interimsty-

relse tills föreningen är på plats.

– Kretsorganisationen har varit bra för oss, lagom stor, konstaterar *Kerstin Lagerqvist*.

Ann-Katrine Östling, också styrelsemedlem, tillägger:

– Vi har sett fördelarna med att ha en krets. Den har varit en sammanhållande kraft för psykologerna i länet, oavsett var du arbetar. Kretsen har fyllt en vidare funktion än att bara handla om fackliga frågor – en social funktion – och den har varit särskilt värdefull för de privatpraktiserande som arbetar ensamma.

Valberedningens representant *Ulla Tydén* från Falun, som ska hålla i valet, ringer och säger att hon är försenad på grund av problem med tågtrafiken. Man beslutar vid bordet att börja årsmötet så smått i avvaktan på valförrättaren.

– Välkomna till sista kvällen med gänget! Säger *Kerstin Lagerqvist*, och redogör för årsberättelsen.

– Det har handlat mycket om nedtrappning av verksamheten i kretsen och om löneavtalet.

– Sorgligt! hörs en kommentar från andra änden av bordet.

LARS HALVARSSON

Kerstin Lagerqvist, ordförande i Gävleborgskretsen, lade med sorg i hjärtat ner kretsen samma dag som hon röstade fram de nya kongressombuden.

LARS HALVARSSON

Gävle

– Nu får vi trösteta, är en annan kommentar när varmrätten kommer in och avbryter årsmötet.

Jag passar på att fråga hur nomineringen av kandidaterna gick till. Till det mötet kom bara tre personer, men Åsa Wallgren hade med sig namn på två psykologer som ställde upp som ombud, en landstingsanställd, Margareta Hiedland och en kommunanställd, Anna-Lena Edorsdotter. De nominerades till ordinarie ledamöter och som suppleant nominerades samtidigt Lars Svanholm.

"Välkomna till sista kvällen med gänget!"

Kerstin Lagerqvist, som tidigare varit kongressombud, tycker det är bra att alternera som ombud. Det ger inblick i kongressarbetet och det kan ge bättre sammanhållning i länet, anser hon.

TILL EFTERRÄTTEN KOMMER Ulla Tydén som genast sätter igång att förrätta valet av kandidaterna till kongressen 7–9 maj 2004.

– Syftet med detta val är att öka möjligheterna till demokrati. Vi i valberedningen har rest runt i landet och varit med vid alla valen. Valproceduren ska utvärderas vid kongressen. Vi hoppas det ska finnas enklare sätt att välja på. Men valmöten har på många ställen skapat diskussioner och många människor har kommit, säger hon och förklarar valmötet i Gävle öppnat.

Ulla Tydén går igenom formalia. Hon frågar efter fullmakter, men några sådana finns inte. Sekreterare och två justeringspersoner utses. Hon prickar av de närvarande i röstlängden.

– Ni har två ombud, och ni har två röster var. Om alla sätter en röst på varje kandidat får vi göra om valet, förklarar hon.

– Ni har en suppleant. Han behöver inte ens väljas eftersom ni bara har en på förslag.

Ulla Tydén delar ut röstsedlar till var och en. Vi sammanräkningen har Margareta Hiedland fått 14 röster och Anna-

Lena Edorsdotter 5 röster.

Valet är snabbt genomfört och Ulla Tydén hinner bara få i sig varmrätten innan hon måste ge sig iväg hemåt.

EN LÄNGRE DISKUSSION om de senaste löneförhandlingarna bryter nu ut kring bordet. En medlem är missnöjd med hur facket löneförhandlare har skött kontakten med henne i samband med förhandlingarna. Hon kan inte förstå vari talet om det individuella i löneförhandlingar ligger. Andra vid bordet försöker förklara att det individuella ligger i lönesamtalet och i dialogen med lönesättande chef.

Spridda röster vid bordet säger:

– Många medlemmar är missnöjda med arbetsgivarens lönedialog.

– Det var en monolog!

– Individuella lönesamtal existerar inte, jo på en del ställen.

– Man är väldigt utlämnad.

– Åt godtycklighet.

– Vi måste ta aktiv del i karläggningen och analysen av lönerna!

– Vi bör lyfta fram möjligheten till kompetensutveckling, karriär och chefsutveckling.

– Men vi över 60? Ja, vi kan ju utveckla andra.

– Om vi fick behålla lönen och samtidigt gå ner i arbetstid, skulle det vara bra för oss äldre, säger *Åsa Grönwald*.

Ann-Katrine Östling instämmer i att man måste hitta lösningar för att de äldre psykologerna ska orka vara kvar till pensionen. 46 procent av medlemmarna är över 55 år.

– Varje krona du tjänar över 26 000 är guld värd i avtalspensionen. I stället för att gå långtidssjukskriven måste vi finna andra lösningar, säger Margareta Hiedland.

SOM NYVALT KONGRESSOMBUD, och enda närvarande ombud vid mötet, tackar Margareta Hiedland för förtroendet. Det här blir hennes andra kongress.

– När jag åtog mig att ställa upp sa jag att lönefrågan var viktig, och det är en stor fråga, som vi har sett här i dag. Jag vill försöka informera om vad facket *kan* göra. Vad har vi för möjligheter? Vi måste se hur lagar och förordningar är skrivna där vi inte kommer fram. Om någon vill att jag ska ta upp en fråga på kongressen, till exempel specialistfrågan, får han eller hon ge mig lite underlag, eller mejla klurigheter till mig.

Margareta Hiedland ser positivt på bildandet av psykologföreningar:

– Jag hoppas vi kan träffas där utifrån det vi arbetar med, men också ta upp fackliga frågor och diskutera intressanta yrkesfrågor.

Årsmötet lider mot sitt slut, och ordförande Kerstin Lagerqvist avtackas. Blommorna får vänta till en varmare dag.

Kerstin Lagerqvist avslutar mötet med att citera en medlem, *Mårta af Petersens*: "Mätte det bli nå bra nu'ra det här med föreningarna!"

EVA BRITA JÄRNEFORS

LARS HALVARSSON

Två kandidater fanns och två ordinarie ombud skulle väljas: Margareta Hiedland och Anna-Lena Edorsdotter.

I Psykologtidningen nr 1/04 kommer en presentation av alla valda kongressombud.

Psykologföretagarna:

”Nu är vi 1000 medlemmar”

Psykologföretagarna har nu nått medlemsantalet 1000.

– Det är vi glada över, eftersom det ger oss ökade möjligheter att agera. Vi har många frågor att driva, säger företagarnas styrelseordförande Bo Westman.

Psykologföretagarna AB, som tidigare hade namnet Psykologtjänst, är ett servicebolag som hör till Psykologförbundet. I Psykologföretagarna kan de som driver företag på heltid eller vid sidan av en anställning bli medlemmar.

Psykologföretagarna är till för att stötta medlemmarna med allt som rör själva företaget.

– Vi bistår medlemmarna med det som man inte får lära sig i psykologutbildningen, nämligen företagarfrågor, säger Bo Westman.

– Som psykolog ska man naturligtvis vara ansluten till Sveriges Psykologförbund för att komma in i den gemenskapen och få någon som företräder ens intressen. Men facket är ju av tradition till för att hjälpa löntagarna i deras kamp för bra arbetsförhållanden och löner. Som företagare har man många frågor gemensamma med andra psykologer, men inte just det som rör själva företaget, och där kan servicebolaget spela en roll.

Många företagare efterfrågar till exempel hjälp med marknadsföring. Den startade tjänsten på internet, Psykolognet.se är till för att hjälpa psykologföretagare att komma i kontakt med nya klienter. Som legitimerad psykolog och ansluten till Psykologföretagarna kan man föra in sin yrkesmässiga profil i en databas. När en klient sedan gör en sökning och till exempel efterfrågar någon med barnpsykologisk kompetens matchas kundens önskemål med de inlagda profilerna. En förfrågan går ut till de medlemmar som svarar mot önskemålet och medlemmarna kan tacka ja eller nej till uppdraget. Via e-post får kunden namn på de psykologer som är intresserade av uppdraget, samt deras profilbeskrivningar. Kunden väljer sedan vem han eller hon vill kontakta.

Psykolognet kan också användas för att skapa nätverk mellan psykologer och för att ingå i nätverk med stora kunder, till exempel försäkringsbolag.

UTBILDNINGAR AV OLIKA slag behövs för den som är företagare. Psykologföretagarnas utbildningar är ofta praktiskt inriktade och rör frågor som arvodering, att skriva offerter och anbud.

– En del utbildningar sker i samarbete med andra Sacoförbund, säger Bo Westman. Utbildningarna handlar om sådant som delvis är allmänna kunskaper för alla som arbetar som konsulter eller företagare, men som inriktas på det som specifikt gäller psykologer. Som företagare måste man räkna in alla utgifter som man själv får stå för när man beräknar sitt arvode. Att sälja och ta betalt för kunskap är en populär kurs som tar upp den frågan. Kursen återkommer nästa år. En kurs i hur man arbetar med coaching ges i samarbete med IHPU Psykologgiutbildarna. Vi planerar uppföljningar på den kursen nästa år.

– Coaching är en arbetsinriktning som utnyttjas av personer med olika yrkesbakgrund. Det finns dock stora möjligheter till en speciell psykologprofil på coaching, eftersom metoden har stora likheter med psykologsamtal och psykoterapi. För psykologer som arbetar som terapeuter ligger det nära till hands att arbeta som coacher för chefer, påpekar Bo Westman.

PSYKOLOGFÖRETAGARNA vill nå studenterna på psykologprogrammet redan under utbildningen för att berätta om hur det är att arbeta som egen företagare.

– Vi möter många psykologstuderande som vill bli företagare. De flesta terapeuter och konsulter har annars gått omvägen via anställningar. Men många av studenterna i dag vill bli företagare direkt efter utbildningen. Därför behövs information under själva utbildningen och vi hoppas kunna etablera ett närmare samarbete med psykologutbildningarna, säger Bo

Westman.

Många av Psykologföretagarnas medlemmar har redan lång efterenhet som konsulter och terapeuter:

– Vi får inte glömma bort dem och deras behov. Aktuella frågor är till exempel att bilda regionala nätverk. Den som arbetar ensam som företagare vill kanske ingå i ett nätverk med andra konsulter och privatpraktiserande psykoterapeuter. Vi har alla behov av att ha kontakt med varandra på olika sätt. Här har företagarföreningarna för konsulter och terapeuter, PKF och PPP, en viktig roll.

– En annan central fråga är Psykologförbundets nya organisation, nu när kretsarna har försvunnit. Företagarna ingår inte naturligt i den nya organisationen

med psykologföreningar eftersom de riktar sig till alla med samma arbetsgivare. Den frågan kommer säkert att diskuteras på kongressen i maj nästa år, säger Bo Westman. Ett annat önskemål är att vi ska arbeta fram ett kvalitetssäkringsprogram för psykologföretagare.

– Företagarna har också intresse av sådant som rör alla psykologer, och vill träffa kolleger som inte är företagare. Det behövs arenor också för detta.

TOMAS SSÖDERGREN

– Vi möter många psykologstuderande som vill bli företagare, berättar Bo Westman.

I MEDLEMSKAPET i Psykologföretagarna

ingår en företagarförsäkring med ansvars- och patientförsäkring, skydd vid stöld, överfall etc samt möjlighet att teckna sjuk- och pensionsförsäkring.

För mer information se www.psykologforetagarna.se

CARIN WALDENSTRÖM

TOMAS SSÖDERGREN

Den feminina rationaliteten

Q: *Why Don't More Women Get to the Top?*

A: *They Choose Not To.*

Läser jag på förstasidan av New York Times Magazine, den stora drakens söndagsbilaga (October 24, 2003). Sidan täcks av ett fotografi av en kvinna som sitter i skräddarställning med ett barn i sin famn. Mor och barn är symboliskt placerade nedanför en stege, vars topp försvinner ovanför sidans överkant. En underrubrik förtydligar:

Abandoning the Climb and Heading Home.

Provocerande för en gammal rödstrumpa, javisst. Min väninna med den framgångsrika internationella karriären fnyser föraktfullt, jaha, här har vi den feminina mystiken i ny tappning.

Artikeln är skriven av *Lisa Belkin*, kolumnist som specialiserat sig på frågor som rör gränssnittet mellan arbete och livet i övrigt, och utmaningen att få den personliga helheten att fungera. Genom läsarkontakter – mer än 10 000 e-postbrev, försäkras hon – har Lisa Belkin gradvis kommit till slutsatsen att allt fler välutbildade kvinnor väljer att kliva av karriärstegen för att ha mer tid för familjen. Officiell statistik pekar i samma riktning. Tidigare var kvinnor utestängda från maktens korridorer på grund av sitt kön. Inte heller i dag finns det särskilt många kvinnor i styrelserummen, men det beror i ökad utsträckning på att de själva väljer bort möjligheten. I artikeln framträder en bukett medsystrar i ung medelålder, jurister och ekonomer med examina från Princeton, Yale och Harvard. Kvinnor som i tidig karriär har hävdats sig alldeles utmärkt på traditionellt manliga arenor, men som nu säger sig vara helt tillfreds med att ha klivit av ekorrhjulet för att ägna sin tid åt barn, familj – och en och annan diskussions- och bokklubb med likaledes högutbildade mammor.

Jo, kvinnorna tänker sig nog tillbaka till yrkeslivet så småningom, men det är inte så bråttom. Och visst inser de att de är privilegierade. På endast en inkomst, i dessa fall partners, lever man ett rejält snäpp ovan amerikanska barnfamiljers genomsnittliga standard. Kvinnorna uttrycker att de i kraft av sitt kön har haft *tillåtelse* att göra detta val – mannen däremot måste stå ut med arbetslivets påfrestningar, även om han tycker att det ockuperar en orimligt stor del av hans liv. Vi är helt enkelt friare och smartare, säger kvinnorna.

Har då detta amerikanska lyxproblem något med svensk jämställdhet att skaffa? Ja, jag tror det. Välutbildade amerikanska kvinnor har hävdats sig förhållandevis väl i manliga maktstrukturer. I själva verket är kvinnor betydligt bättre representerade i bolagstyrelserna i USA än i Sverige, och procentuellt fler amerikanska kvinnor finns på topposter i näringslivet. Prestigefyllda Princeton University, som öpp-

nade portarna för kvinnliga studenter så sent som 1969, har i dag en kvinnlig rektor och en helt kvinnodominerad ledningsgrupp. The Old Boy's Club, grabbgänget, har utmanats på många håll och med framgång. Ofta av kvinnor som har avstått från att skaffa barn. Men de kvinnor som framträder i New York Times artikeln beskriver att de medvetet gjort en personlig reträtt, till förmån för föräldraskapet.

Frestande, säkert, för somliga att tolka deras val som ett uttryck för essentiellt kvinnliga egenskaper och behov. "Innerst inne är du allt en riktig kvinna, Louise" sjöng vi ironiskt på det tidiga sjuttitalet. Men det finns alternativa tolkningar.

"En kvinna som ger sig i kast med nya professionella utmaningar tar en större personlig risk"

Dessa amerikanskor vet av egen erfarenhet att deras utpräglade karriäryrken ställer krav som är minst sagt svårförenliga med att vara småbarnsförälder. Det gäller självklart föräldrar av båda könen – men som kvinna kan man lite bekvämt falla tillbaka i traditionella könsrollsmönster och mötas av respekt för sitt val. Så icke för mannen – "he has to stick it out". (Fast alla regler har sina undantag. Jag har två manliga goda vänner, som under en lång följd av år skurit ned på tjänstgöringsgraden för att ta huvudansvar för hem och barn medan hustrun gjort karriär. Båda råkar faktiskt vara amerikaner, bosatta i USA. Behöver jag säga att de är trygga i sin mansroll?)

En förutsättning för jämställdhet i arbetslivet är att man tar hänsyn till att både män och kvinnor också kan vara föräldrar. För något år sedan läste jag en debattartikel i DN med färsk statistik över hur svenska män respektive kvinnor tycker att föräldraskapet påverkar deras yrkeskarriär. 80 procent av kvinnorna ansåg att den inneburit att de hamnat på efterkälken. Bara 25 procent av männen hade liknande erfarenheter; dessutom fanns det rätt många män som ansåg att familjebildningen snarast gynnat deras karriär. Debattartikelns sens moral: Föräldraskapet hindrar kvinnors yrkesutveckling, vilket är oacceptabelt.

Jag läser statistiken något annorlunda: Jag tycker att det är fullt rimligt att föräldraskapet kräver tid och engagemang som ger mindre utrymme för karriären. Vad som däremot är oacceptabelt är att vi, kvinnor och män, fortfarande tycks ställa så olika krav på oss själva och varandra som föräldrar.

fortsättning på nästa sida

Det är inte det essentiellt kvinnliga som ska bejakas, utan den essentiellt mänskliga föräldraomsorgen. Och den måste ges tid.

En helt annan faktor är att kvinnor ofta är mindre tydliga än män i sina karriär-ambitioner. Det är vanligt att kvinnor uttrycker osäkerhet och helst vill ha en extra kurs i bagaget innan man vågar sig på den där högre tjänsten. Eller att man har dubbla akademiska examina innan man söker en prestigefylld aspirantutbildning. Varför är det så? En viktig orsak är att en kvinna är mindre hemtam i manliga maktstrukturer. Ofta saknar hon en självklar mentor och hon kan sällan räkna med stöd från ett etablerat nätverk. Grabbgänget håller inte sin skyddande hand över henne, åtminstone inte i motgång. En kvinna som ger sig i kast med nya professionella utmaningar tar därför en större personlig risk. Hur stora påfrestningar har man lust att utsätta sig för?

Det är helt enkelt svårt att få ihop ekvationen karriär och föräldraskap, på ömse sidor Atlanten och framför allt för kvinnor. Vår tids duktiga flickor slår sina pannor blodiga. De kvinnor som framträder i New York Times har gjort ett personligt val som är fullt begripligt. Det har ingenting med feminin mystik att göra.

ANN-CHARLOTTE SMEDLER

Många vill bli psykolog

Sveriges Psykologförbund var en av utställarna på Saco-mässan i Stockholm 20–21 november, Sveriges största yrkes- och utbildningsmessa. Intresset för psykologyrket var mycket stort. *Per Bengtsson*, tidigare medlem i studeranderådet och psykologstuderande i Umeå, höll två seminarier om yrket. 600 ungdomar trängdes för att få en plats. Förbundets monter var också välbesökt och frågorna många.

Sacos Studentmessa fungerar som stöd för gymnasieelever som står inför valet av fortsatt utbildning. På mässan finns omkring 180 utställare inom yrke och utbildning (både svenska och internationella) samt 70 inspirerande miniseminarier per dag. 20 av Sacos förbund ställer ut och berättar om sina yrken, något som är mycket uppskattat av eleverna. 23 000 gymnasieelever är för-
anmälda via sin studie- och yrkes-
vägledare.

INSÄNDARE:

Vart vänder jag mig i lönefrågor?

Jag har en statlig anställning, och undrar vem som representerar mig i förhandlingar om lön och andra avtal. Som jag förstår är det en lokal Saco-förening och inte Psykologförbundet som företräder mig.

Det kan ju innebära att en person med helt annat yrke och andra arbetsuppgifter ska förhandla för mig. Det kan betyda att våra speciella önskemål inte lyfts fram tillräckligt, speciellt om andelen

psykologer är liten. Inom landstinget är Psykologförbundet part men inte inom staten. Varför är det annorlunda inom staten? Vilken roll har Psykologförbundet i dessa förhandlingar? Om jag behöver hjälp i lönefrågor, vänder jag mig till den lokala Saco-föreningen eller till Psykologförbundet?

ALLAN MASUR
Stockholm

Påverkan genom Saco-S-föreningarnas styrelser

Svaret på din första fråga är både enkel och komplicerad att besvara. Du representeras alltid av förbundet, men i vissa fall indirekt och i andra fall "handgripligt".

Villkoret för de statligt anställdas förhandlingsrätt var och är att arbetstagarorganisationerna samordnar sig huvudorganisationsvis. För Saco-förbundens del utövas förhandlingsrätten av Saco-S. Vilket förbund som företräder Saco-S som lokal part vid de olika myndigheterna fastställs årligen av Saco-S styrelse. I en så kallad arbetstagarnyckel finns dessa förtecknade liksom de lokala arbetstagarorganisationernas uppgifter och behörighet. De ska enligt Saco-S stadgar företräda *samtliga* medlemmar i förhållande till myndigheten *oberoende av förbundsstillhörighet*. De förhandlar, träffar lokala avtal och är part i samverkansförhandlingar.

För varje lokal organisation utses ett kontaktförbund som dels ska ge service till Saco-S-föreningen i form av råd och förhandlingshjälp, dels förhandla i Saco-S namn vid centrala samverkansförhandlingar och vid myndighetsspecifika centrala kollektivavtalsförhandlingar. Kontaktförbundet ska också utbilda lokala förtroendemän vid myndigheten och se till att alla Saco-S-medlemmar *får likvärdig behandling oavsett förbundsstillhörighet*.

Om en fråga i huvudsak berör en medlem eller grupp av medlemmar i ett annat förbund än kontaktförbundet, kan förbunden enas om att berört medlemsförbund ska ta över frågan.

Om frågan exempelvis gäller uppsägning, omplacering, intjänad lön och direkt berör en enskild medlem ska föreningen kontakta medlemmens förbund. Enskilda medlemsärenden i dessa fall bör det egna förbundet svara för enligt reglerna.

Inom försvarsmakten är till exempel

Ingenjörsförbundet kontaktförbund på Försvarets Materielverk, Jusek är kontaktförbund på Krigsberedskapsmyndigheten, Universitetsläraryrket vid Försvarshögskolan, medan Sveriges Psykologförbund är det vid Pliktverket.

PSYKOLOGFÖRBUNDETS inflytande utövas centralt dels i Saco-S styrelse genom de två mandat för småförbunden, dels genom förbundets ledamot i Saco-S representantskap. Representantskapet är det forum där avtalsyrkanden fastställs och kollektivavtal godkänns. I samband med att principiellt viktiga frågor aktualiseras i organisationen går förslag regelmässigt ut på förbundsremiss. Ett aktuellt exempel är arbetet med översyn av TNS-systemet där förbundet aktivt medverkar till beskrivning av psykologarbete.

Lokalt måste påverkan ske genom att psykologer tar plats i Saco-S-föreningarnas styrelser och aktivt deltar i diskussionerna, något som förbundet alltid uppmuntrat för att våra medlemmar ska ha ett så stort inflytande som möjligt. Detta är viktigt inte minst när förslag till kriterier för individuell och differentierad lönesättning diskuteras och fastslås inför löneöversynsförhandlingarna. Det avgörande behöver inte vara att förhandlingen drivs av en psykolog utan att den som förhandlar fått bärkraftiga argument för de individuella lönekraven grundade på arbetets innehåll, uppgifternas ansvar och svårighetsgrad och den enskildes sätt att utföra dem.

När jag nu har beskrivit det formella regelsystemet vill jag till slut understryka att du, liksom alla statligt anställda medlemmar, är välkommen att höra av dig till förbundet när du behöver hjälp. Vår uppgift är att medverka till att du får det.

JUDITH ROSENGREN
Förbundsdirektör

Stor omställning att bli pensionär

Är jag pensionär eller psykolog? Det var en av de frågor som diskuterades när seniorerna i Södra regionen träffades i Lund den 10 oktober.

Seniorföreningen inom Psykologförbundet har drygt 200 medlemmar i hela Sverige, ett 30-tal är medlemmar i södra regionen. Gruppen träffas tre till fyra gånger per termin för olika aktiviteter: Ibland samtalar de kring ett tema, vid andra tillfällen går man på studiebesök. I november åker gruppen till exempel till Köpenhamn för att träffa de danska psykologpensionärerna för diskussion om kulturskillnader och för att spisa dansk julefrokost.

På mötet i oktober avhandlades den omställning det innebär att gå från ett aktivt arbetsliv till att bli pensionär. Sju personer hade slutit upp. De har alla ett långt och innehållsrikt arbetsliv bakom sig och erfarenheterna är blandade:

En har arbetat som arbetspsykolog inom skogsindustrin, en har utbildat sig för *Melanie Klein* på Tavistockinstitutet, en har varit med om att starta barnpsykiatri i Malmö, någon har arbetat med hypnos, någon annan med psykodrama, en har varit chefspsykolog. Någon är vuxenterapeut och ytterligare en annan har arbetat 30 år på Ericastiftelsen i Stockholm.

Flera av seniorerna har forskat och någon har materialet klart för en avhandling. Alla är nu pensionerade – på pappret – men majoriteten arbetar fortfarande, en del som privatpraktiserande terapeuter, andra med handledning eller som timanställd psykolog inom den offentliga sektorn.

– Jag tycker att pension är ett otyg, att man vid en viss ålder ska behöva lämna sitt arbete, säger *Carin Dedijer*. Jag har fortsatt att jobba. Jag har alltid varit mycket intresserad av mitt arbete som barnpsykolog och vill fortsätta att följa utvecklingen på området. Arbetsgemenskap och tillskott till pensionen är ju extra bonus på detta.

ATT BLI PENSIONÄR är inte alltid en lätt omställning:

– När jag pensionerade mig för tre år sedan tyckte jag att jag förberett mig väl. Ändå blev omställningen större än jag trott, även om jag har mycket att göra med barn, barnbarn och solidaritetsverksamhet. Jag saknar arbetsgemenskapen i yrkeslivet och visste inte hur mycket yrkesidentiteten *egentligen* betydde, säger *Marianne Gottfries*.

Det är inte heller helt lätt att identifiera

Södra regionens seniorer diskuterar pensionärstillvaron fr v Lars Sjødahl, Marianne Gottfries, Carin Dedijer, Ingrid Göransson, Gunilla Ramståhl, Irmelin Englesson och Ingrid Holm.

sig som pensionär:

– Det svåraste med pensioneringen är ”stämpeln” man får som pensionär. Jag kände motstånd mot att gå med i Seniorföreningen, det tog två till tre år innan jag tog steget. Så gammal är jag inte! tänkte jag, berättar *Gunilla Ramståhl*.

Ingen i gruppen har fått något stöd av arbetsgivaren inför pensioneringen. En brist har också varit att ingen på den forna arbetsplatsen velat ta vara på den stora kunskap och erfarenhet som försvann i och med att de äldre och erfarna lämnar arbetsplatsen.

– Det finns en åldersrasism i hela samhället. Jag fick höra på ett möte att några 50-åringar ville man inte ha i organisationen eftersom ”de inte springer så fort i korridorerna”, berättar *Irmelin Englesson*.

FLERA I GRUPPEN beskriver en ambivalens inför tomma dagar i kalendern. Å ena sidan är det skönt att inte ha något inplanerat, å andra sidan kan det kännas tomt.

– Omställningen till att vara pensionär har delvis varit jobbig, men det är också en välsignelse: Att kunna ligga kvar i sängen på morgonen, att kunna vara oplanerad, att råda över sin egen tid, säger *Irmelin Englesson*.

– Men gissa vem som vaknar klockan sex på morgonen de dagar kalendern är tom, replikerar *Ingrid Holm*.

– Jag hade förberett pensioneringen och ser det mer som en ny livsväg. Nu kan jag bestämma mer över min situation, berättar *Ingrid Göransson*. För vissa av seniorerna har pensioneringen fört med sig ett behov av att se tillbaka på sitt liv.

– Nu finns det tid för reflektion när man inte är så insnrjd: Jag ligger på mor-

narna och funderar, säger *Lars Sjødahl*.

Seniorgruppen ser två frågor som de gärna arbetar vidare med: Dels att hjälpa kolleger att förbereda sig inför pensioneringen, dels att se till att kunskaperna inte går förlorade vid pensionering, utan att de förs vidare till nästa generation psykologer.

– Det behövs både yngre och äldre psykologer på arbetsplatserna, avslutar *Ingrid Holm*.

MALENA ÅSARD
psykolog och journalist

Konferens på toppnivå med psykologihistoriker

Det är troligen inte många historiska sällskap som lyckas arrangera en vetenskaplig konferens med världsledande forskare halvtannat år efter sin start. Det konststycket har emellertid Psykologihistoriska Sällskapet genomfört i somras. Dock inte alldeles ensamt. Samarbete skedde med Institute of Communication, Campus Helsingborg.

Konferensen hade rubriken ”History of Social Science with Special Focus on Psychology, Annual Meeting of the Swedish Association of the History of Psychology” Ett tema var minnesfrågor som bland annat *Kurt Danziger* talade om liksom *Lars-Göran Nilsson*, sällskapets ordförande.

I konferensen deltog flera svenska psykologiforskare men också psykologer från tillämpningsfältet. Efter konferensen hölls sällskapets årsmöte.

Intresserade kan höra av sig till *Bengt Göransson*, bengt.goransson@lm.lrf.se

Rolig och tänkvärd

SMALA SUSSIE

Regi: Ulf Malmros

Gå och se Smala Sussie! Skratta er till viktiga insikter och ta era tonåringar med er, uppmanar Cecilia Hector.

■ Äntligen har vi en riktigt rolig och samtidigt tänkvärd svensk film om och för ungdomar. Man kan se Smala Sussie (som spelas av vår säkraste unga stjärna, *Tuva Novotny*) som en slags skruvad uppföljning av *Lukas Modyssons Fucking Åmål*, eller om ni hellre vill som en tonårsvariant på *Grabben i graven* bredvid. Den är också konsekvent och sammansatt på ett sätt som man saknade i *Lagerlöfs Miffo*. Så där kan man hålla på och jämföra med nyare svenska filmer. Och gör man det kan man samtidigt konstatera att det gjorts en hel del filmer i Sverige på sistone som absolut är värda att se. I Smala Sussie duggar filmreferenserna tätt, men eftersom vi har att göra med en generation som är filmkunnig och dessutom starkt påverkad av Hollywood, är det därifrån man hämtar inspiration.

Tuva Novotny i Smala Sussie.

Det finns hos *Ulf Malmros* Smala Sussie ett engagemang för att inte säga kärlek till det uppväxande släktet som i ännu högre grad återfinns i *Lukas Modyssons Lilja 4 Ever*. Den unga huvudrollsinnehavaren dör i bägge filmerna och det markerar hur allvarligt vi i föräldra- och maktgenerationerna måste ta budskapet. Unga människor går under i vanvård och bristande förståelse för vilka behov som är livsviktiga.

Det Smala Sussie har, men som saknas och måste saknas i den långt mer allvarliga historien om trafficking – är humor. Kort sagt, gå och se Smala Sussie! Skratta er till viktiga insikter och ta era tonåringar med er! Tonåringarna är ofta mer uppdaterade vad gäller film, så efteråt kan ni roa er med att pricka av vilka filmer som refereras till.

CECILIA HECTOR
cecilia.hector@spray.se

Annons

Försäkringsinformation på www.ptk.se

Ger dig utförlig information om de privatanställda tjänstemännens lagstadgade och kollektivavtalade försäkringsskydd. Här kan du läsa om vad som gäller vid sjukdom, arbetsskada, föräldraledighet, dödsfall med mera.

Du kan även skaffa dig en samlad bild av hur våra pensionssystem fungerar.

Så hittar du hit
Gå till www.ptk.se och klicka vidare på den blå rutan högst upp på sidan med texten "Försäkringsinformation".

■ Det finns i grunden två skäl till att vi ska bry oss om könsteoretiska frågor i psykologi och alla andra kunskapsområden. Det ena är förstås det demokratiska, lika mänskliga rättigheter och möjligheter till yrkesutövning oberoende av kön, klass, etnicitet etc – frågor som regleras av jämställdhetslagar och -föreskrifter.

Det andra, här mer intressanta skälet, är kunskapens kvalitet. Om vi fortsätter vara könsblinda och ha mannen som norm för människan förblir kunskapen obalanserad bitvis rent missvisande. I princip håller de flesta med om att detta måste ändras, men inget har hänt förrän man tvingats.

Psykologin, som handlar om människor, har paradoxalt nog visat sig otroligt motståndskraftig mot feministiska (könsteoretiska) perspektiv och i Sverige har endast mycket motvilligt könsteoretiska moment inkluderats i undervisningen. Till de könspolitiska processer som ligger bakom detta hör okunnighet om feministisk teori och en vägran att försöka lära sig, två ointellektuella förhållningssätt som förhindrar kunskapsutvecklingen.

Hegemoni

En orsak till den situation vi har är den experimentella psykologins hegemoni i Sverige, övertron på att viss metodik garderar mot påverkan från externa värderingar. Att könspolitik existerar till och med i vetenskapens konstitutiva aspekter är då svårt att acceptera. Exempelen på motsatsen blir undantag från den annars fläckfria vetenskapen, inte uttryck för en ogenomtänkt begreppsanalys, som avspeglar vanliga uppfattningar i samhället i fråga om kvinnor – och säkert även andra 'avvikande' grupper.

Den annars stora följsamheten gentemot den amerikanska utvecklingen saknas i fråga om genusinriktade insatser. American Psychological Association (APA) har gjort omfattande sammanställningar både av nya vetenskapliga rön och konsekvenserna av dessa för klinisk verksamhet, vilket skulle vara av intresse också för oss. En illustration är resolutionen som antogs av APA 1999 angående våld mot kvinnor, bakgrunden och hur problemet ska betraktas teoretiskt och hanteras praktiskt, där de feministiska analyserna spelat en avgörande roll. Inget av detta har fått någon spridning i Sverige.

Motsträvigheten har också försenat forskningsutvecklingen och bidragit till att psykologin kommit att spela en oförtjänt undanskymd roll i den könsteoretiska forskningen i Sverige. För oss är den teoretiska skiljelinjen mellan kön, det biologiskt givna, och genus, det socialt och kulturellt skapade, inte lika självklar som den kan vara för en historiker. Utvecklingspsykologi handlar till exempel också om biologi, därmed inte sagt att vi bör in ta en reduktionistisk hållning och låta biologin bli förklaringen. Med tanke på att så många viktiga frågor på det könsteoretiska fältet har en psykologisk grund och därför hanteras bättre av psykologer än av andra.

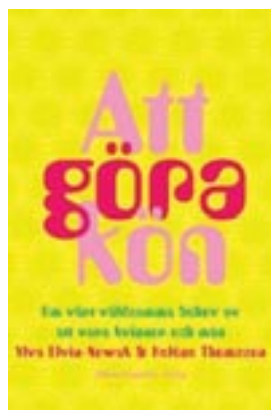
Lyckligtvis finns personer som envisas med att forska och undervisa om könsteoretiska frå-

Att göra kön i psykologin

PSYKOLOGI OCH KÖN. Från könsskillnader till genusperspektiv

av Eva Magnusson, Stockholm,
Natur & Kultur, 2003.

ATT GÖRA KÖN. Om vårt våldsamma behov av att vara kvinnor och män.

av Ylva Elvin-Nowak och Heléne Thomson,
Stockholm, Albert Bonniers, 2003.

gor där det är möjligt. Ungefär tio doktorsavhandlingar har producerats men räcker inte för en nödvändig genomgripande kompetenshöjning om dessa doktorer inte kan fortsätta verka som lärare och forskare vid akademien. Ett sådant undantag är *Eva Magnusson*, som nu skrivit en lärobok "Psykologi och kön. Från könsskillnader till genusperspektiv". Här ges en översikt över grundläggande teoretiska spörsmål, dessas hantering inom psykologin, den historiska utvecklingen som fört fram till etablerade uppfattningar, samt en glimt av de nya alternativen. Eva Magnusson har arbetat med frågor som dessa i flera årtionden och har en mycket god överblick över hela fältet, både det svenska och det internationella.

Pionjärer

Ylva Elvin-Nowak och *Heléne Thomson*, som hör till en något yngre generation men ändå

blev pionjärer, har skrivit en annan typ av bok. "Att göra kön. Om vårt våldsamma behov av att vara kvinnor och män", är en lägesrapport beträffande kön och hur det spelar in i våra liv. Här förklaras utifrån modern genusteori varför vi uppför oss som vi gör och trots alla föresatser att genomföra jämställda liv ändå håller fast vid det gamla.

Utan ursäkter eller vidare utredningar går författarna epistemologiskt rakt på en socialkonstruktivistisk position. Kön är inte en personlig egenskap på individnivå, utan något vi ständigt skapar i samspel mellan situationens krav och våra egna subjektiva erfarenheter.

"Psykologi och kön" har samma uppbyggnad som en vanlig lärobok. Detta är enligt min mening en styrka, man vet att här finns grundläggande utredningar och förklaringar. Dessutom finns många möjligheter till kunskapsinhämtning i en gedigen litteraturlista och kommenterade noter. Särskilt användbart både för undervisning och uppsatsskrivande är ett helt kapitel med litteraturtips grupperade efter psykologiska teman, sammanlagt cirka 50 sidor. Framställningen är rakt igenom klar och redig.

Undertiteln "Från könsskillnader till genusperspektiv" sammanfattar den utveckling som trots allt har ägt rum, framför allt i de engelskspråkiga länderna. Konstaterade könsskillnader passar in i den traditionella psykologin, men säger inte något om hur det är att existera som kvinna eller man. De förklarar ingenting. Med genusperspektiv kommer ambitionen att förstå och förklara könstypisk psykologi, utan de normerande ambitioner som följer med könsskillnadsforskningen.

Okonventionellt innehåll

Boken inleds, efter en introduktion, med en översikt av psykologins huvudområden, som utgör huvuddelen av boken. Sedan kommer "Psykologihistoria i könsperspektiv" och "Psykologi med könsperspektiv" logiskt och tydligt. Om bokens uppbyggnad som lärobok känns bekant så är innehållet och exemplen som används för att utreda olika problem långt ifrån konventionella och välkända. Här utnyttjas debatter där psykologer och psykologiska problem stått i rampljuset för att illustrera och utreda viktiga frågor.

Exempelvis får problemkomplexet våld mot kvinnor bilda bakgrund för en diskussion om socialpsykologiska teories kulturbundenhet. Kontroversen om så kallade falska minnen om övergrepp inom familjen, som terapeuter påstås ha suggererat fram hos vuxna patienter, utnyttjas för en diskussion om kognitiva processer. Genomgående är att de könspolitiska processerna avslöjas samtidigt med presentationer av psykologiska teman och argument kring dessa. Det är ett mycket fint grepp.

Här får vi också uppslag till nya forskningsinsatser, som både kan medverka till att underlätta förståelsen av ett problem och förnya psykologisk metodik. Andra användbara inslag i denna lärobok är också de pedagogiska framställningarna, där psykologisk kunskap knyts samman med resultat från sociologi och andra

samhällsvetenskaper. Komplexa företeelser, nya teoretiska begrepp, som berikar kunskapen och visar att psykologin har en hel del av genusvetenskapligt intresse att erbjuda, utreds föredömligt.

Avsnittet "Psykologiska könsskillnader i diskurspsykologisk tolkning" visar hur modern psykologisk kunskap kan förklara hur kvinnlighet och manlighet kan skifta i sitt individuella uttryck, samtidigt som relationen över-/underordning bevaras. Beskrivningen av hur kön konstrueras fyller en lucka i vår kunskap om relationen mellan könsskillnader och upprätthållandet av hierarkin mellan kategorierna kvinna och man. Om kategorierna är skapade och inte givna flyttas intresset från individerna som bärare av 'kvinnligt' och 'manligt' till den dynamik som skapar och upprätthåller distinktionerna i vårt vardagsliv, hemma och på jobbet. En användbar psykologi kan här inte isolera människor från det som ger mening åt deras tillvaro.

Familjen som förhandlingsplats

I Heléne Thomssons och Ylva Elvin-Nowaks bok finns många drag som också finns hos Eva Magnusson. Personligen uppskattar jag särskilt mycket kapitlet "Makt, ansvar och viljan till förändring" skrivet av Heléne och Ylvas bidrag om föräldraskap och barn "Mamma, pappa, barn. Den heterosexuella kärnfamiljen som förhandlingsplats och som jämställdhetsmotståndare." Här finns en särskild skärpa i argumentationen och analyserna, som visar både engagemang och saklighet.

Boken är en lättläst och spännande presentation. Komplexa resonemang görs begripliga, illustrerande exempel från vardagliga dilemman betonar den skeva maktfördelningen mellan kategorierna kvinnor och män, något som båda grupperna bidrar till att bevara. För den konventionella psykologin, som inte ser kopplingarna mellan makt och kön, blir frågan då varför kvinnor deltar i detta, de förlorar ju på dubbelarbete och lägre lön. Vilka brister finns det i deras psykologiska konstitution?

En könsteoretisk psykologi riktar i stället ljuset på frågor som "Vilka könsnormer och strukturellt förankrade intressen, som formar kvinnors ställningstaganden, upprätthålls här"? Det är en självklarhet att de frågor vi väljer att ställa bestämmer vilka svar som är möjliga att få, men alltför ofta begränsas frågorna av metodiken. Heléne Thomsson och Ylva Elvin-Nowak ser möjligheterna i att ställa nya frågor, omtolka gamla resultat och ställa samman dem med ny forskning och uppnår ett gott resultat.

En invändning mot boken, som jag gissar bör läggas förlaget mer än författarna till last, är frånvaron av direkta litteraturreferenser i texten. Det finns en omfattande litteraturlista, men den som inte redan är insatt i ämnet kan ha svårt att hitta de referenser som hör till de olika resonemangen i texten. Det är en

vanlig missuppfattning på många förlag att direkta referenser stör läsningen av en facktext (och minskar försäljningen till allmänheten). I själva verket är det tvärtom. Dessutom förhindrar detta oskick att boken kan uppfattas som en lärobok, vilket kan få psykologilärare att tveka i onödan. Detta ser inte ut som en konventionell lärobok, men här finns otroligt mycket att hämta både för psykologer av facket och andra, inte minst lärare.

Det centrala begreppet struktur borde ha utretts bättre. Att säga "struktur innebär en uppdelning" (s. 38) är ofullständigt och kan i sammanhanget bli vilseledande. Begreppet återkommer, exempelvis "Man flyter med i de strukturer som definierar och organiserar samhället" (s. 62), men det förklaras inte vidare. Med den förmåga dessa författare har att skriva lättillgängligt om komplexa företeelser hade utrymme kunnat ägnas åt en förklaring, som också fördjupat andra resonemang.

Kritisk katalog

Om Heléne Thomsson och Ylva Elvin-Nowak främst förklarar varför gamla könsmonster är så svåra att kasta av sig, så lägger Eva Magnusson mest krut på vetenskaplig kritik av konventionell psykologi. Men samtidigt framhålls de öppningar som finns och vilka spår den nya könsmedvetna psykologin nu följer. Hela tiden ges hänvisningar till den som vill fördjupa sig ytterligare.

Men detta är långt ifrån en okritisk katalog. Där det finns kritik inkluderas den. En förtjänst med en så omsorgsfull genomgång är att vi slipper en framställning som kastar det gamla i sopkorgen och alltid ser de nyaste teorierna som de mest spännande och användbara. Äldre relevanta men nu bortglömda resultat får också plats här. Dessa båda böcker utgör tillsammans med Margot Bengtssons bok "Tid, rum, kön och identitet" från 2001 ett mycket tungt inlägg i en diskussion om vilken sorts psykologi vi ska bedriva i Sverige. Vi har kompetensen att initiera en omfattande förändring av utbildning och fortbildning. Har vi råd att låta bli att använda den?

MONA ELIASSON
Docent i psykologi

GOD JUL!

Hédi Frieds självbiografi

LIVETS PENDEL
Fragment, erfarenheter, insikter

Av Hédi Fried, Natur och Kultur 2003.

Psykologen *Hédi Fried* berättar om sitt liv före, under och efter Förintelsen. Boken innehåller självbiografiska minnen från 1926 till 1998, där hon tar upp judiska barndomstraditioner. Hon skriver också om sitt upplysningsarbete i skolor om Förintelsen. Hon ger tips om hur man kan bearbeta sina egna värderingar samt bakgrundsfakta och förslag till lektionsplanering för högstadie- och gymnasielärare.

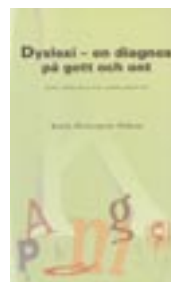
Diagnosen dyslexi

DYSLEXI – EN DIAGNOS
PÅ GOTT OCH ONT

Barn, föräldrar och lärare berättar

Av Karin Zetterqvist Nelson, Studentlitteratur 2003.

Hur tänker barn som fått en dyslexidiagnos om sig själva? Vilken betydelse har diagnosen för deras identitet? Det är några av de frågor som

behandlas i denna bok som handlar om diagnostisering av dyslexi sett utifrån tre perspektiv: barnets, deras föräldrars och deras lärares.

Boken bygger på författarens avhandling "På tal om dyslexi. En studie av hur barn, föräldrar och lärare berättar om och ger betydelse åt diagnoser som dyslexi och specifika läs- och skrivsvårigheter". Ett avsnitt om dyslexidiagnosen sett ur ett genusperspektiv har tillkommit.

Karin Zetterqvist Nelson är lektor i psykologi vid Institutionen för beteendevetenskap vid Linköpings universitet.

Att klara av en skilsmässa

BORTOM NÖD OCH LUST – hur man överlever en skilsmässa.

Av Bodil Wennberg och Suzanne Wennberg. Natur och Kultur 2002.

I "Bortom nöd och lust – hur man överlever en skilsmässa" beskrivs den process som en skilsmässa sätter igång. Hur hanterar man känslor av chock, förbittring och depression? Hur kommunicerar man utan att sära varandra ännu mer? Psykolog *Bodil Wennberg* skildrar tillsammans med *Suzanne Wennberg*, professor i straffrätt, såväl de psykologiska som juridiska aspekterna på att skiljas som gift eller sammanboende.

■ **Lars Svedberg** har nu för tredje gången uppgraderat och reviderat sin grundläggande bok om grupppsykologi. Svedbergs bok *Grupppsykologi. Om grupper, organisationer och ledarskap* finns sedan tidigare i två versioner (utgivna på Studentlitteratur 1992 och 1997) och ger, i likhet med de tidigare versionerna, en bra grundläggande introduktion i ämnet grupppsykologi.

Svedberg vänder sig till en bred läskrets och försöker göra boken lika lättillgänglig som en dagstidning utan att för den skull göra avkall på dess karaktär av fackbok. Författaren vill med sin bok ge en vetenskaplig men även praktisk grundad förståelse av grupperns dynamik, ledarskap och organisationsfrågor. *Grupppsykologi. Om grupper, organisationer och ledarskap* skiljer sig, enligt författaren, från annan socialpsykologisk litteratur genom att den behandlar dessa kunskapsområdens relation till varandra.

Att definiera ordet grupp är något som de flesta gruppforskare försöker sig på, så även Svedberg. I tidigare versioner berättar författaren att ordet grupp kommer från franska *groupe* med ursprunglig betydelse knut, medan han nu vänder sig till det italienska ordet *gruppo* som betyder ungefär skara, hop eller knut. Den portugisiska gruppterapeuten Cortesãos antagande om att grupp förkommer i två betydelser, nämligen dels ansamling av kroppar, dels nystan, trassel eller klump, kvarstår dock. Lars Svedberg ger dessutom ett flertal exempel på hur grupp definieras av olika gruppforskare.

Likheter och skillnader

Boken har flera likheter med de föregående versionerna men innehåller också uppdateringar och kompletteringar. Syftet med boken har inte förändrats utan består i likhet med den senaste versionen 1997, av tre huvudsyften. För det första att ge en översikt av olika vetenskapliga teorier om grupper. För det andra att försöka dra slutsatser av det vi faktiskt vet om grupper och presentera teoretiskt förankrade riktlinjer för arbete i grupp, samt för det tredje att belysa dynamiken mellan ledare och ledda. Inte heller har själva uppbyggnaden av boken förändrats nämnvärt. Boken består av delar som kan läsas fristående från varandra.

En skillnad är dock att boken är omarbetad och numera består av fem delar i stället för fyra och att den nya delen, del III, handlar om "Gruppprocesser – om dynamiken i gränslandet mellan inre värld och yttre verklighet". Denna del innehåller såväl gammalt som nytt stoff. Bland de resonemang som tillkommit och utvecklats hör hur grupper försöker konstruera meningsfulla bilder av verkligheten, samt vilka kollektiva fantasier som förekommer i grupper. Begrepp som introjektion och projektion tas upp och bearbetas.

Tydligast framgår dock bokens uppdatering och aktualisering genom de resonemang som bygger på senare års referenser. Exempelvis finns ett resonemang om hur poliser i sitt vardagliga arbete hanterar många, ibland motstridiga, krav och hur man hanterar detta genom

Tredje gången gilt

GRUPPSYKOLOGI. Om grupper, organisationer och ledarskap

Av Lars Svedberg, Studentlitteratur, 2003

normerande småprat. Avsnittet bygger på Ekman (2000) avhandling "Från text till batong. Om poliser, busar och svennar".

Ett annat nytilkommet avsnitt handlar om feministisk kritik – kön som social konstruktion. Lars Svedberg har utökat avsnittet om manligt och kvinnligt genom att införa ett resonemang om genusvetenskap. Författaren försöker också reda ut skillnader och likheter mellan de fyra olika inriktningar som han identifierat när det gäller att studera och förstå kön.

Som beskrivits tidigare är det tredje syftet med boken att "att belysa dynamiken mellan ledare och ledda". Avsnittet angående teorier om ledarskap är kanske det område i boken som vidareutvecklats mest och som tillförts flest nya teorier och resonemang. Tankar från Nietzsche och Kirkegaard mixas med olika ledarskapsteorier och en redogörelse för ledarskapets paradoxer.

I denna näst intill heltäckande bok angående grundläggande grupppsykologi saknar jag fortfarande ett resonemang om grupp-utveckling. Visserligen har den senaste versionen av *Grupppsykologi. Om grupper, organisationer och ledarskap* tagit upp FIRO-modellen (Fundamental Interpersonal Relationship Orientation), som är Schutz (1989) modell för grupp-utveckling. Svedberg uttrycker att gemensamt för grupp-utvecklingsteorier är antagandet om att grupper utveckling "är en tämligen lagbunden process med olika faser" (s 191). Detta kan kännas som ett något förenklat resonemang om grupp-utveckling då många forskare ifrågasätter om det finns en lagbundenhet i grupper utveckling eller inte. Dessutom ifrågasätts om grupp-utvecklingen är linjär, cyklisk eller icke-sekventiell.

Svår balansgång

Lars Svedberg vill att boken ska vara lika lättillgänglig som en dagstidning, utan att för den skull göra avkall på dess karaktär av fackbok.

En svår balansgång som jag tycker att Svedberg lyckats bra med. Genom en förändrad grafisk layout med större text och mer luft på sidorna blir boken mer lättläst. Alla figurer och tabeller är också förändrade för att vara mer informativa och illustrativa. Innehållet har dock "faktabokskaraktär" skrivet på ett lättillgängligt språk utan att för den skull avstå från vetenskapliga och teoretiska resonemang.

Boken vänder sig till alla som vill få en inblick i grupp-psykologins grunder och fyller en viktig funktion inom grupp-psykologin. Läsaren behöver inte ha någon förkunskap för att kunna ta till sig innehållet. Jag har haft stor användning av Svedbergs tidigare versioner i undervisningen och kommer fortsättningsvis att använda den nya versionen av *Grupppsykologi. Om grupper, organisationer och ledarskap*.

EVA HAMMAR CHIRIAC
Psykolog, fil dr

nytt i tryck

Roller i arbetslivet

VARDAGENS DRAMATIK En bok om arbetslivets psykologi

Av Catharina Nasenius, Bilda förlag 2003.

Catharina Nasenius är psykolog och har mångårig erfarenhet som konsult i arbetslivet. Hon har även sysslat med teater och använder sig bland annat av rollspel i sitt arbete.

I boken ges exempel från arbetslivet på hur man inom företag och organisationer kan öka kreativiteten med hjälp av ledarskaps-utveckling, teamträning och personlig utveckling.

Boken använder begrepp från transaktionsanalysen för att belysa vardagspsykologiska situationer som alla kan känna igen sig i.

"Vardagens dramatik" har sålt i över 25 000 exemplar och utkommer i år i en ny omarbetad upplaga.

En stund av tystnad

TYSTNADENS TERAPI

Av Paul Sundin, Forum bokförlag 2003.

Boken är tänkt att inspirera den som söker en läkande tystnad och stillhet. Boken innehåller meditationsövningar i form av andningsmeditation, meditativ gång och närvaroövningar.

Den tipsar också om motionsformer som kan fungera som en väg till själslig vila.

Författaren är psykolog och handledare och utbildare inom arbetslivsfrågor som stresshantering och konflikthantering.

notiser

Ny arbetsmiljöhögskola

Nu startar Arbetsmiljöhögskolan vid Lunds universitet. Utbildningen är internetbaserad och vänder sig till företag, organisationer och myndigheter som vill få en skraddarsydd utbildning för sin arbetsplats.

Utbildningen beräknas vara i full gång hösten 2004 och kurser ska erbjudas i till exempel medicin, psykologi, sjukgymnastik, teknik och juridik.

Förening för dyslektiker med akademisk utbildning

På Karlstad universitet har en grupp studenter startat en förening för dyslektiker.

Den är till för dyslektiker som har akademisk utbildning, men också andra dyslektiker och alla som är intresserade av dyslexifrågor.

För ytterligare information kontakta *Erika Almgren*, e-post: erika@dyslexi.info

Världskongress i psykologi i Peking

Har du funderat på eller bestämt dig för att delta/närvara vid kongressen? Jag har varit i kontakt med reseföretaget Läs och Res. I samband med kongressen skulle Läs och Res kunna arrangera en mycket spännande resa med tåg och flyg i Kina, med avgång från Sverige 22 juli och hemkomst 15 augusti. Kontakta mig för mer information.

Leg psykolog/leg psykoterapeut *Catharina Brydolf*, PIHA, Klammerdammsgatan 4B, 302 42 Halmstad. Tel. 035-173024. E-post: piha@telia.com

dödsfall

Kerstin Kulling

Vår engagerade, kreativa och levnadsglada yrkessyster *Kerstin Kulling* rycktes plötsligt bort av cancer den 8 november 2003. Vi saknar dig!

Kollegerna genom Pia Bylund

Birgitta Nilsson

Vår vän Birgitta har lämnat oss. I mer än 30 år hann Birgitta verka som psykolog, främst inom skolan i Västerås. Hon var under många år facklig förtroendeman. Med sin starka yrkesidentitet och engagemang var hon en god förebild för andra psykologer.

Psykologkollegerna genom Kerstin Envall, Vivianne Forsberg, Monika Svensson, Michaela Ahlén, Åsa Sjöqvist, Gunilla Nilsson-Fors och Annika Flenninger

Jultomten och förbundet

Vad skulle vi – förbundet – kunna önskas inför 2004?

En trött socialminister ifrån Skåne sa: "att helst vill jag ta ner en måne men nu får det nog bli en helt ny psykiatri jag vill ju inte framstå som en fåne"

God Jul och Gott Nytt År!
Tillönskas alla Psykologtidningens läsare

TORGNY DANIELSSON
Förbundsordförande

kretsar & psykolog- och yrkesföreningar

Seniorerna, Västra regionen

Möte onsdag 14 januari hos *Torbjörn Stockfelt*.

Tid: Kl 15–17.30.

Ta med musik, vad du vill, cd, kassett eller grammfon – eller sjung/spela själv.

Plats: Nedre Kvarnbergsg 22, 411 05 Göteborg.

Seniorerna, Östra regionen

Psykoterapi i mediaåldern. Fenomenet Dr Phil och andra psykologer i media. *Bertil Sundin* inleder.

Tid: Torsdag 22 januari kl 17.

Vi träffas som vanligt i Psykologförbundets lokaler, Vasagatan 48, Konferensvåningen. Var och en tar med sig något att äta. Vin finns till självkostnadspris. Gäst får gärna medtagas.

nya medlemmar

Hugo Hesser, Linköping
Bill Mattsson, Göteborg
Jessica Larsson, Linköping
Mattias Ehn, Stockholm
A Aspegren, Umeå
Per Hagström, Luleå
Märit Larsson, Stockholm
Aram Seddigh, Göteborg
Jari Honkajarju, Örebro
Maj Björk, Lund
Daniel Maroti, Örebro
Magnus Eriksson, Fagersta
Mårten Tyrberg, Norrköping
Haide Marie Axberg, Ängelholm
Ann Källén, Bromma
Minna Haapalainen, München
Ulla Lundberg, Örebro
Mathilda Karlsson, Örebro
Daniel Pettersson, Linköping
Christine Andreasson, Stockholm
Kristina Morén, Uppsala
Helene Lundbom, Fritsla
Annika Björklund, Eskilstuna
Mattias Strandberg, Linköping
Zackarias Jerneck, Linköping
Karin Eckerstein, Göteborg
Birgitta Edgren Sundin, Hisings Kärra
Helena Larsson, Lund
Björn Skoglund, Malmö
Pär Lönner, Uppsala
Rebecca Jablonski, Umeå
Ana Hellgren, Umeå
Lasse Janson, Angered
Mikael Bramfors, Uppsala
Martin Hedlin, Årsta
Mårten Eklund, Rosersberg
Emelie Allansson, Lund
Malin Leman, Göteborg
Björn Norell, Uppsala

Andreas Karlsson, Örebro
Maud Palmgren, Stocksund
Christine Graf, Uppsala
Anders Åkerlund, Uppsala
Anna Sjölin, Göteborg
Attila Enhardt, Tumba
Anders Unger, Johanneshov
Birgitta Jacobsson, Staffanstorps
Ida Bolanowski, Lund
Paulina Bäck, Malmö
Ebba Jakobsson, Linköping
Gina Almegård, Linköping
Nina Jernberg, Linköping
Anna Kullberg, Linköping
Paul Schlette, Stigtomta
Jens Breidemar, Malmö
Jörgen Frithiof, Bara
Lise-Lotte Johansson, Uppsala
Erik Börresen, V Frölunda
Thomas Hahr, Karlstad
Anna Hedman, Umeå
Anna Carin Magnusson, Stockholm
Eva Kopp, Stockholm
Veronika Daun, Örebro
Agatha Strak, Täby
Lilja Åsberg, Lund
Maike Frieling, Malmö
Jennifer Saverstam-Lydecker, Sollentuna
Maria-Therese Petersson, Örebro
Hampus Lundin, Lund
Stefan Persson, Arkelstorp
Malin Engman, Lund
Daniel Kraft, Huddinge
Karin Modigh, Lund
Sara Remdahl, Göteborg
Martin Johansson, Köpenhamn, Danmark
Kristoffer Edlund, Uppsala
Louise Hakenäs-Plate, Hovås

SERVICEOMRÅDEN:

FÖRHANDLINGAR
08-567 06 407
08-567 06 409
08-567 06 410

JURIDIK
08-567 06 412

PROFESSION
08-567 06 441

STUDERANDEFRÅGOR
08-567 06 407

PSYKOLOGTIDNINGEN
Psykologtidningen, 08-567 06 450
Annonser, 08-567 06 454

INFORMATION
08-567 06 413

ORGANISATION, ADMINISTRATION
Ansökan om medlemskap, 08-567 06 430
Medlemsregister, 08-567 06 430
AEA-ärenden, 08-567 06 431
Medlemsförsäkringar, 08-567 06 401
Organisation, stadgefrågor m m,
08-567 06 401

PSYKOLOGFÖRETAGARNA
08-567 06 460

KANSLI

POSTADRESS: Box 3287, 103 65 Stockholm

BESÖKSADRESS: Vasagatan 48

TELEFON: 08-567 06 400.
Växeln öppen: 8.30–12 och 13–17.
(fred – 16.30)

FAX: 08-567 06 499.

PSYKOLOGFÖRBUNDETS HEMSIDA
på internet: www.psykologforbundet.se

E-POST TILL PERSONAL:
fornamn.efternamn@psykologforbundet.se

POSTGIRO: 373267-4 BANKGIRO: 767-2066

DIREKTNUMMER TILL PERSONALEN:
Judith Rosengren, 08-567 06 408,
förbundsdirektör.

Susanne Bertman, 08-567 06 413,
mobil 070-96 76 413,
informations- och pressansvarig.

Hans Persson, 08-567 06 401,
mobil 070-96 76 401, förbundssekreterare.

Örjan Salling, 08-567 06 441,
mobil 070-96 76 441, professionsansvarig.

Mahlén Olsson, 08-567 06 407,
förhandlingssekreterare.

Åke Hjelm, 08-567 06 412, förbundsjurist.

Lars Karlsson, 08-567 06 409,
mobil 070-96 76 409, ombudsman.

Britt Sundström, 08-567 06 410,
ombudsman.

Birgitta Larsson, 08-567 06 414, assistent.

FÖRBUNDSSTYRELSEN

Torgny Danielsson, ordförande,
08-567 06 477.
torgny.danielsson@psykolog.net

Birgitta Johansson-Hidén,
1:e vice ordförande, 054-700 20 19.
birgitta.johansson-hiden@psykolog.net

Karin Graff-Cederström,
2:e vice ordförande, 08-580 288 93.
karin.graff@psykolog.net

Helén Antonson, 031-64 12 58.
helen.antonson@psykolog.net

David Edfelt, 08-616 41 13.
david.edfelt@psykolog.net

Anders W Eriksson, 0730-257 238.
anders.eriksson@psykolog.net

Eva-Lotta Hellgren, 011-20 23 02.
eva-lotta.hellgren@psykolog.net

Petri Partanen, 063-14 41 54.
petri.partanen@psykolog.net

Bengt Persson, 0470-58 63 93.
bengt.persson@psykolog.net

Tomas Rudal, mobil 0707-27 04 06.
tomas.rudal@psykolog.net

Mikal Björkström, mobil 070-438 23 05.
mikal.bjorkstrom@psykolog.net

Eva Lundgren, 090-12 28 59.
eva.lundgren@psykolog.net

ETIKRÅDET

Charlotte Ugglå, ordförande,
08-508 135 40.

Per Magnus Johansson, vice ordförande,
031-711 00 04.

Sinella Keskiniva, 090-77 95 45.

Kristina Persson, 019-602 65 78.

Seppo-Matti Salonen, 031-330 02 60.

Sam Uhlin, 0500-43 18 77.

SPECIALISTRÅDET

Erling Nyman, ordförande, 019-602 57 07,
mobil 070-666 28 41.

Ulla-Britt Selander, sekreterare,
08-586 064 23.

Gunvor Bergquist, utskottet för arbetslivets
psykologi, 0520-739 66.

Erlend Hjelmquist, utskottet för handikapp-
psykologi, 031-773 16 57.

Roland Ericsson, utskottet för klinisk psykologi,
0515-876 41.

Bengt Sonesson, utskottet för neuropsykologi,
046-17 39 26.

Carl Wiström, utskottet för pedagogisk
psykologi, 063-15 13 23.

STUDERANDERÅDET

Mikal Björkström, mobil 070-438 23 05.

VALBEREDNINGEN

Ann-Sofie Hansson-Pourtaheri, ordförande,
018-611 23 81.

VETENSKAPLIGA RÅDET

Gunnel Backenroth-Ohsako, ordförande,
08-585 857 72.

IHPU – INSTITUTET FÖR HÖGRE

PSYKOLOGIUTBILDNING

Box 3287, 103 65 Stockholm.

Assistent: Berit Emilsson, 08-567 06 444.

E-post: berit.emilsson@psykologforbundet.se

VD: Anders Hallborg, 046-18 90 62.

E-post: anders.hallborg@ihpu.se

Projektleddare: Ingrid Lindman, 08-567 06 446.

E-post: ingrid.lindman@psykologforbundet.se

PSYKOLOGFÖRETAGARNA AB

Box 3287, 103 65 Stockholm

E-post:

psykologforetagarna@psykologforbundet.se

08-567 06 460

VD: Camilla Damell, tjfj

Tfj VD: Judith Rosengren

Informatör, Emily Sillén

Hemsida: www.psykologtjanst.se

STP

– STIFTELSEN FÖR TILLÄMPAD PSYKOLOGI

Box 3287, 103 65 Stockholm.

Christina Strömer Wilson

E-post: christina@cs.w.se

mobil 070-96 76 476

Vid obeställbarhet, retur till:
Psykologtidningen,
Box 3287, 103 65 Stockholm

Psykologin bakom fetma

Fetma är ett växande folkhälsoproblem även i Sverige. Orsakerna till fetma är många – genetiska, livsstils- och socioekonomiska faktorer. Att även personligheten spelar en roll visar psykolog *Kristina Elfhag* i en färsk doktorsavhandling.

Kristina Elfhag har arbetat som psykolog inom vuxenpsykiatri och sedan 1999 på överviktsenheten vid Hudinge universitetssjukhus.

– Ätbeteendet bakom fetma är komplext. Patienterna kan inte själva beskriva varför de äter som de gör, berättar hon. För att komma åt dessa mer komplexa psykologiska orsaker personlighetstestades ett antal patienter på enheten med Rorschachmetoden (Comprehensive system).

Sammanlagt 120 patienter fick genomgå Rorschachtestning och en psykologintervju före behandling. Det visade sig att man kunde identifiera två grupper av patienter med olika typer av problematik.

Den ena gruppen hade svårigheter med känslor och en tendens till depressivitet. Bland de här patienterna är ådstörningar som till exempel hetsätning vanligare.

– Ätandet kan vara ett försök till ”självmedicinering”, för att dämpa oro och ångest. Den här patientgruppen kan behöva en mer terapeutisk inriktad behandling och kanske behandling av en upptäckt depression.

Den andra gruppen patienter visade sig snarare ha svårigheter med att klara av vardagslivets många krav, så kallade coping-problem. De har oftare mycket oregelbundna måltidsvanor och har svårt att reglera sitt ätande. Socioekonomiskt har de oftare lägre status och kortare utbildning.

– **MATFIXERINGEN** i vårt samhälle är stor, kokböckerna över-
svämmar marknaden och matutbudet är obegränsat, konstaterar Kristina Elfhag. Det ställer stora krav på människor att i detta överflöd göra medvetna val av mat. Bra, fett- och sockerfattig mat är dessutom ofta dyrare än mer ohälsosam mat.

Denna patientgrupp behöver framför allt hjälp att hitta en måltidsstruktur i sin vardag, förklarar Kristina Elfhag. De behöver kunskap om kost och stöd att mobilisera sina egna resurser för att klara av ätande och livsstil.

En annan studie visar att de med den allra högsta kroppsvikten i Rorschachtestet uppvisar mindre oro och ångest förknippade med sin kropp (bodily concern) än övriga patienter, trots att de har mer problem med olika slag av kroppslig smärta. De fortsätter ofta att öka i vikt.

– Det här resultatet ökar vår förståelse för de psykologiska mekanismerna bakom den mest grava fetman. Dessa personer kan ha utvecklat ett slags förnekande försvar av sin fetma. De är ofta också svårare att behandla eftersom de håller problemen ifrån sig. Mindre oro för kroppen kan också inne-

TOMAS SÖDERGREN

Motivation är den viktigaste förutsättningen för att gå ned i vikt, säger Kristina Elfhag.

bära en predisposition för att utveckla grav fetma.

Kristina Elfhags studier visar också att stress kan driva på ätandet, vilket bland annat tar sig uttryck i ökad äthastighet. Personer som i testet var mer benägna att reagera känslomässigt på yttre stimuli visar sig också mer påverkade av matstimuli som påverkar deras aptit mätt som högre äthastighet.

DÅ MAN STUDERADE utfallet av behandling med ett mättnadsskapande preparat, Reductil, kunde man se att personer med starka fysiska hungerkrav och psykologiskt beroende av mat minskade sitt ätande mest med hjälp av preparatet och de gick också mest ned i vikt.

– Den ökade mättnadskänslan verkar ha hjälpt dem att stå emot såväl fysiska som psykiska matbegär.

Personer med störningar i perception och verklighetsuppfattning har däremot svårare att gå ned i vikt. De har svårt att klart uppfatta hur mycket de egentligen äter och därmed svårare att klara behandlingsprogrammets krav på ändrat beteende.

– Det finns många psykologiska problem bakom fetma och ätande som kan vara ett hinder för att gå ned i vikt, förklarar Kristina Elfhag. Ju mer kunskap vi har desto bättre kan vi anpassa behandlingen till den enskildes behov.

Hon medger att det är ganska svårt för den som lider av övervikt eller fetma att få hjälp i dag. Resurserna inom landstinget är små och till överviktsenheten i Hudinge är köerna långa.

Det finns dock alternativ till landstingen, på vissa håll inom primärvården kan man få hjälp och det finns privata alternativ som till exempel Viktväktarna.

MAJA AHLROOS

”Rorschach Personality Characteristics in Obesity, Eating Behaviour and Treatment Outcome” heter Kristina Elfhags doktorsavhandling. Hela avhandlingen finns på webbplats <http://diss.kib.ki.se/2003/91-7349-711-8/>